

SIDE

Eesti raudtee- ja posti-telegraafi-telefoni-teenijate kutseorganisatsioonide häälkandja

Tellimise hinnad :	Ilmub üks kord kuus	Kuulutuste hinnad :
Aastas postiga Mk. 180.—	Tellimisi võetakse vastu igas raudteejaamas, ladudes, raudtee- ja posti-telegraafi-teenijate kutseorganisatsioonide ja nende osakondade juhatuste juures, kõigis postkontorites ja lehe tellimise kohtil. Toimetus ja talitus : Tallinnas, Tehnika t. 16. Telefon Balti keskj. 201.	1/1 lehekülj Mk. 3000.—
" postita " 150.—		1/2 lehekülge " 1500.—
1/2 " postiga " 100.—		1/4 " " 750.—
1/2 " postita " 85.—		1/8 " " 400.—
Üksiknumber " 20.—		Tekstis 50% kallim.

Nr. 7

Juuli 1925 a.

II. aastakäik

100-aastane juubel.

1.—3. juulini s. a. pühitseti Darlingtonis (Inglismaal) 100-aastast veduri aastapäeva, ühenduses sellega peeti ära rahvusvaheline raudteekongress ja suurepäraline raudteenäitus. Kongressist võtsid osa Põhja-Ameerika Ühisriigid, Prantsusmaa, Belgia, Itaalia, Daanimaa, Hiina, Egiptuse, Hispaania, Portugaalia, Hollandi, Kreeka, Jaapani, Poola, Rumeenia, Rootsi, Norra, Helveetsia, Soome, Tšechoslovakkia, Tšüüli, Brasiilia, Boliivia, Peru, Uruguai riigid jne.

Darlingtoni näitusel kujutati raudteearenemiskäiku möödunud saja aasta kestvusel. Demonstreeriti muuseas Georg Stephenson'i rekonstrueeritud rongi 450 reisija jaoks, millega ta 100 aasta eest esimest sõitu tegi, sellele järgnesid teised rongid, lõpetades kõige uuemaajalistega.

Igale lugejale vist oleks huvitav raudtee sündimise ja kasvamise ajalooaga enam-vähem tutvuneda. Sellest võiks kokkuvõttest järgmist jutustada:

Mõte, mahutada raskusi ratastele, on ürgaegus sündinud, sest juba 2000 aastat enne kristuse sündimist oli see viis tuttav. Edasi leiti, et kõvem alus veel rohkem liikumist hõlbustab. Nii leiame roomlaste juures prügitatud teid. Esimesed roobasteed tekivad söekaevandustes juba 13.—14. aastasajal. Aastal 1650 hakati Inglismaal puuroobasteid kaevandustest meresadamatesse ehitama. Neil roopail liikusid hobuste jõul väikeseid vankrid (kärud). Isegi teatud pidurdamise abinõud olid olemas. Raud roobastele üleminek leiti juhuslikult. Aastal 1757 olid raua hinnad niivõrd madalad, et rauatehas Colebrook-Dale toorest raua roobasteks hakkas ümber töötama, seni kui hindade tõusu oleks loota.

Veendudes, et raudroopad igakülgsetl praktilisemad on kui puuroopad, jäädigi nende tarvitamise juure, kuid ei osatud neile veel õiget kuju anda. Alles aastal 1820 võeti praegused roopad tarvitusele. Kuid vedurit (Ladina keeles lokomotiv, s. o. paigaltliikuja) veel ei tuntud. Kui oli vaja raskemat rongi mäest üles vedada, siis tehti seda teiselt poolt mäe allaveereva rongi ehk paigal seisvate aurumasinate abil, missugused kettide ja köitega rongi üles tõmbasid, harilikult aga liikusid rongid hobuste jõul. Esimene kõlbuline vedur ehitati Inglismaal Trevethiki ja Viviani poolt aastal 1805, milles olid juba kõik praeguse veduri põhjooned. Kuid selleaegne tehnika ei võinud leppida mõttega, kuidas libedal roopail suuri raskusi üles vedada. Murti päid tervelt 14 aasta jooksul, et leida vastavaid abinõusid, konstrueeriti hammasrattaid ja hammasroopaid ja muud sellesarnast. 1814. aastal tegi Stephenson esimese õnnestanud katse libedail roopail siledate ratastega sõita. Kuid ka sellel alal seisid inimlik geenius ja inimlik rumalus kaalul. Nii peeti Stephensoni vastu naeruväärsemaid protsesse. Muuseas kutsuti teda alamkotta ülekuulamisele, kus talle keegi advokaat haruldase teravmõttelikkusega selgeks teha püüdis, et see „labane“ idee vedurist täitsa võimata ettekujutus olla. Sõnakehv Stephenson ei teadnud tol korral, mida vastata. Kuid 27. septembril 1825. aastal sõitis tema poolt konstrueeritud vedur esimese rongi Stocktonist Darlingtoni. Ajaloolisel vedurite võistlusel Rainhilli juures (Manchester-Liverpool — aastal 1829) võitis Stephenson hiilgavalt, sest S. vedur vedas oma 5-kordset raskust ja sõitis 14—15 Inglise miili tunnis. Sellest

ajast algavad suurejoonelised leidused uuendused raudtee alal. Tänapäev sõidetakse 5 sülla ja veel pikemate hiielastega, mis kaaluvad üle 100 tonni, kuid viimaste põhiomadused ei eraldu palju nende esiastdest. Esimeste vedurite kasutamise koefitsient on olnud 40 prots. kõigest äratartutatud küttematerjalist. Pärast on seda tõstetud kuni 7 prots. ja 9 prots. Nii et ka tänapäev kaob 91 prots. saadud kuumusest ja ainult 9 prots. kasutatakse ära. Et kasutamise protsenti tõsta, on viimasel ajal ehitatud turbo-vedurid, elektro-vedurid, tiiselvedurid ja kõrge rõhuga auru-vedurid (tiiselveduri koefitsient on 25 prots.). Kuid need on kõik alles katsed ja lõpusihti ei ole veel näha, võib aga kindlasti loota, et uue aastasajaga algab ka uus arenemiskäik, mis laseb oletada, et praegune raudteede võrk end üleilmselt veelgi laiendab.

Lõpuks ei saa ka mööda minna raudtee mõjust kogu kultuurirelu peale. See oleks esiteks odavam ja kiirem liikumisvõimalus, liikumise korralikkus ja tihedus. Rahvamajanduslikult avaldab ta mõju hindade

ühtlustamisele, samuti tõmbab tähtsamaid põllumajanduslisi distintse lähemale suurtele linnadele ja ühendab tooresainete saavutamise kohti tööstustsentrumitega.

Kui hea liikumisabinõu, võimaldab raudtee veel töölistele uusi, soodsamate tingimistega töökohti leida, sellega kaasa aidates töötasu ühtlustamisele.

Poliitilises elus soodsustab riikide omavahelist läbikäimist, kõrvaldades palju natsionaalseid eelarvamisi, loob riigis enesest ühendust valitsus tsentrumi ja provintsi vahel.

Samuti aitab kaasa vaimlisele arenemisele, laotades kiirelt laiali kirjanduslisi teosteid ja ajakirje, võimaldab õppereiside korraldamisi ja suuremate kongresside ja konverentside kokkutulekuid.

Ka strateegiliselt on raudteel suurim tähtsus, sõjavägede ümberpaigutamise, mobiliseerimise jne. puhul.

Lõpuks võiks ütelda, et raudtee on see tuiksoon, ilma milleta kogu eluline energia paraliseeritud oleks.

Kutseorganisatsioonid ja Rahvusvaheline Transportlaste Föderatsioon (J. T. F.).

Raudteelaste kutseorganisatsioonide tegevust jälgides neis riikes, kus nad on juba kindlama kuju omanud ja kus nende tegevus basseerub aegade jooksul arenenud kindlail traditsioonel, võime tõendada, et nende mõju teenijaskonna eluolu peale on küllalt suur ning nad omavad üldiselt suure tähtsuse. Ja see tähtsus on seda suurem, mida tungivam on vajadus olnud nende ellukutsumiseks, sest ka siin nagu igalpool, maksab elu põhiprintsiip, et igasugune ühiskondlikes elus ettetulev liikumine ja muutus on tingitud vaid elust enesest.

Kutseorganisatsioonid on põhimõttelikult üks osa sellest suurest võitlevast poolest, kes olemasolu eest on sunnitud võitlema, et oma töö eest ärateenitud palka saada ja õigluslist seisukorda kindlustada.

Nende olemasolu on tingitud veel tähtsal määral üksikuis riikes maksvast riigikorrast ja valitsevast üldisest poliitilisest meeleolust, sest konstitutsioonilisel Inglismaal olid nad juba aastakümned tagasi tugevad ja mängisid tähtsat osa, kuna nad üksikuis riikes ka praegu veel keelatud on ning seda koguni veel ühes parlamentlises riigis.

Kutseorganisatsioonide tähtsus on seda suurem ja nende mõju seda tugevam, mida kindlalt on teenijaskond nende ümber koondunud

ning neis riikes, kus kutseorganisatsioonid on enam arenenud, on teenijatel kutseorganisatsioonide liikmeks astumine koguni sunduslik. Ja see on loomulik, sest teenisjaskonnale ühiselt maksavad tingimised on maksavad ka igale eraldi ning kokkukõlastatud tegevuse juures võtavad teenijad vastastikuselt üksteise elust elavalt osa. Sellega ühtlasi ka kaob alluvuse suhtes nii sagedasti ettetulev pinev vahekord, sest teenistusliste vahejuhtumiste kui ka kõiksugu kuritarviduste puhul võtavad asjade selgitamisest ja otsuste andmisest ka kutseorganisatsioonide esitajad osa, kes tarviliselt teenijat kaitsevad kuid asjaolude kohaselt vahest ka suuremat administratiivset karistust nõuavad.

Palgaküsimus* ja palkade reguleerimise küsimus, missugused olulisemad teenijaskonna elus, on tähtsal määral ärarippuvad teenijaskonnast enesest, muidugi loomulikult ainult siis, kui viimane tugevasti on organiseeritud ja enese poolt ülesseatud nõudmisi tarviliselt ka kaitsta suudab. Paremate tagajärgede saavutamiseks töötavad siin kutseorganisatsioonid teatavas kokkukõlas parlamentliste rühmadega, kes seadusandlises teel teenijaskonna elusse puutuvate küsimuste lahendamisel kutseorganisatsioonide poolt esitatud nõudmisi tarviliselt toetavad.

Meil, arutades siin ja seal raudteelastega kü-

simust, kutseorganisatsioonide ja nende tähtsuse üle, võib kuulda palju mitmesuguseid vastukäivaid arvamisi. Vanemaealiste ja seltskondliselt arenenumate seas on enam-vähem kindel seisukoht, et kutseorganisatsioonid on tarvilised, kõik teenijad peavad ka nende liikmed olema ja üldiselt võtavad nad nende tegevusest ka huviga osa. Need aga, kelle huvid kaugemale ei ulata, kui kellast kellani tööl olla, kellele ülemusega ning kaasteenijatega ühemeelse koostöö edendamine huvi ei paku, kes seltskondliselt kasvatamatud, kellele teenijaskonnasse ja teenistusse puutuvad küsimused ükskõiksed — nende seisukoht on kas arusaamatuse peal põhjenev ükskõiksus ehk koguni teadlik vastuolek.

Peale nende on veel kolmas, eriline liik teenijaid, kes kaasteenijatega igasugusest koostööst loobuvad, — need on, kes eneste peale ei tea millegi pärast uhked, ja oma kaasteenijate peale kõrgelt alla vaatavad, seal juures unustades, et nad ise raudteelased, ehk postiteenijad on ja raudteel või posti alal teenides leiba saavad. Ja see ongi siis tagajärjek, et kõik meie kaasteenijad pole veel kutseühingute liikmed ja sel põhjusel ka nende viimaste tegevus üldiselt leigena osutub.

Mis puutub kutseorganisatsioonide kandvama ülesandesse, nagu teenijaskonna üldiste soovide esiletoomine kongressel, siis näeme, et ka siin on mõnesugune järjekindlusetus valitsemas. Vastuvõetud otsustest ja ülesseatud nõudmistest täidetakse väga väike osa. Selle kohta peaks üldiselt ütleva, et heatahtmise juures täidetakse kõik otsused, kui need võimalustega kooskõlas, kui need ka kaalutult otsustatud. Ja kui vastuvõetud otsuseid on võimalik teostada, kuid seda ei tehta, siis peab siin abiks tulema teenijate ühine organiseeritud jõud, mis omakord on olnud kõikide teenijate kavakindlast organiseerimisest eneste kutseühingute ümber.

See jõud annab teenijaskonna tahteavaldusele suure mõjuvuse ja kroonib tema tegevust!

Milles on kõige selle põhjus, et meie kutseorganisatsiooniline tegevus ei ole tarvilisel kõrgusel?

Peaasjalikult selles, et nende iga meil veel liig lühike, neis töötajail tarviline vilumus ja kogemused puudunud, laiemail teenijasringkondil vähe veendumust olnud kutseühisuste tarvilikkuses.

Nende pahede kõrvaldamiseks tuleb meil aga pääseteid leida.

Ja ainuke pääsetee oleks see, et ikka rohkem ja rohkem meie koonduks oma jõude, otsiks abinõusid nende kindlustamiseks, pöörates selleks pilke teiste rahvaste poole, kus meil nii mõndagi võimalus tähele panna, kuna üksikuis riikes kutseorganisatsioonid juba vanad, selle tõttu ka nad

kõrgel järjel. On ju see meile võimaldatud rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu. Kõikide maade transportlaste, nagu raudteelaste, merimeeste, sadamatöölise, autojuhtide, voorimeeste, trammiteenijate ja lendurite kutseorganisatsioon ühendab rahvusvaheliselt üheks suurleeriks Rahvusvaheline Transportlaste Föderatsioon (Internacia Transportista Federacio, lühend. I. T. F.). Tema sihiks on transportlaste kutseorganisatsioonide üheks suureks kandvaks jõuks koondumine, nende majandusliste ja sotsiaal-ühiskondliste huvide eest seismine, asjaolude kohaselt igasuguste rahvusliste ja rahvusvaheliste väljaastumiste juures nõudjate igasugune toetamine ja rahvusvahelise solidariteedi edendamine.

See teostatakse aineliselt vastastiku toetamise, informatsiooni, vastava kirjanduse ja ajakirjanduse väljaandmise, kongresside jne., kaudu, transportlaste töö- ja eluolu uurimisega, tehniliste ja muu uuenduste elluviimisega jne.

Föderatsiooni olid koondunud 1924. aastal 26 riigist 56 kutseorganisatsiooni, kokku 2.035.958 liikmega, kelledest 1.106.790 raudteelased.

Tema aastaaruandeid vaadeldes näeme, et möödunud aastal on palju rahvusvahelise tähtsusega tööd ära tehtud. On paljusid riikes streikivaid raudteelasi ja merimehi aineliselt toetatud, mille tagajärjel tulemused on olnud tuntavad, on samme astunud üksikuis riikes teenijate õiguslike korra kaitsmiseks, on uuritud ja arutatud uuendusi, millel suur tähtsus teenijaskonna suhtes jne. Lähemalt kõige kirjeldamine on muidugi lühidases ajakirja artiklis võimata ning asjast huvitatud võivad tarvilisel korral Föderatsiooni poolt väljaantud informatsiooni materjaliga ise endid tutvustada.

Paljude tähtsate küsimuste arutamiseks kutseti käesoleval aastal 30. juunil 3. juulini Bellinzone järjekorraline rahvusvaheline raudteelaste kongress kokku. Et Eesti Raudteelaste Keskühing käesoleval aastal I. T. F. liikmeks astus, siis võttis ta osa ka Bellinzone kongressist, saates sinna oma esitajaks ins. R. Selja; kes selleks kõige kohasemana kandidaadina osutus, kuna kongressi päevakorras mitmed tehnilised küsimused seisid, mis erialalist asjatundjat vajasisid.

Sarnane rahvusvaheline organisatsioon on juba võimas juhtima ja toetama oma liikmeid kohadel nende tegevuses, mille läbi raudteelaste nõudmised töö- ja palgaolude ning üldise olukorra suhtes ühtlasemalt, kavakindlamalt ja õiglasemalt läbi viiakse.

See võitlusväli on lai ning ühtlaselt meie ja meie järgnevate põlvete küsimus. See on üks lüli sellest suurest kestvast võitlusahelikust, mille lõppsihiks on õiglasem kord ja igale töötajale väärilisem vastavalt tema võimetele palk.

Sellepärast olgu meie hüüe — read koomale, kutseorganisatsioonide ümber!

Kutseorganisatsioonid koonduvad keskühingusse ning viimane on juba ühe suure võimsa üleilmlise Föderatsiooni liige, kus ühtlasi ühinenud kõikide maade keskühingud.

Kavakindel organiseerimine on tungivalt tarvilik, sest siis on kutseorganisatsioonil jõudu ja julgust õiglaselt teenijate tahteid väljendada ja siis peab nendega ka igatüks arvestama.

Teame et, ainult ühendus teeb tugevaks!

Mondmorado.

Kui üksmeel valitseb.

1920 aasta lõpul, kui mitmesuguste riiklikele ja kogukondlikele asutustele endiseid riütelkonna mõisaid jagati, oli Riigi Raudteevalitsus üks neist õnnelikudest, kel läks korda saavutada Põllutöömisteeriumi nõusolekut ühe suurema mõisa kasutamiseks, sihiga, et sinna asutada invaliidide kodu, raudteelaste lastevarjupaika, eeskätt aga laste suvekoloniid, mille järele tundus kõige suuremat vajadust. Koha valikul peatuti pikemate otsimiste ja järelekaalumiste järgi Kaarepere mõisa juures, mis asub samanimelisest jaamast umbes 3 versta eemal, kuna pealinnale lähemad suuremad mõisad olid enamjagu juba ära lubatud, mõned ülejäänud aga tähendatud asutusele loodustingimuste tõttu vastuvõtmatudena osutusid.

Kodu valik on tabav olnud. Looduslikult on Kaarepere mõis kenamas kohas, ümbritsetud männikute ja järvekestega, mille ääresid kaunistab kena mets.

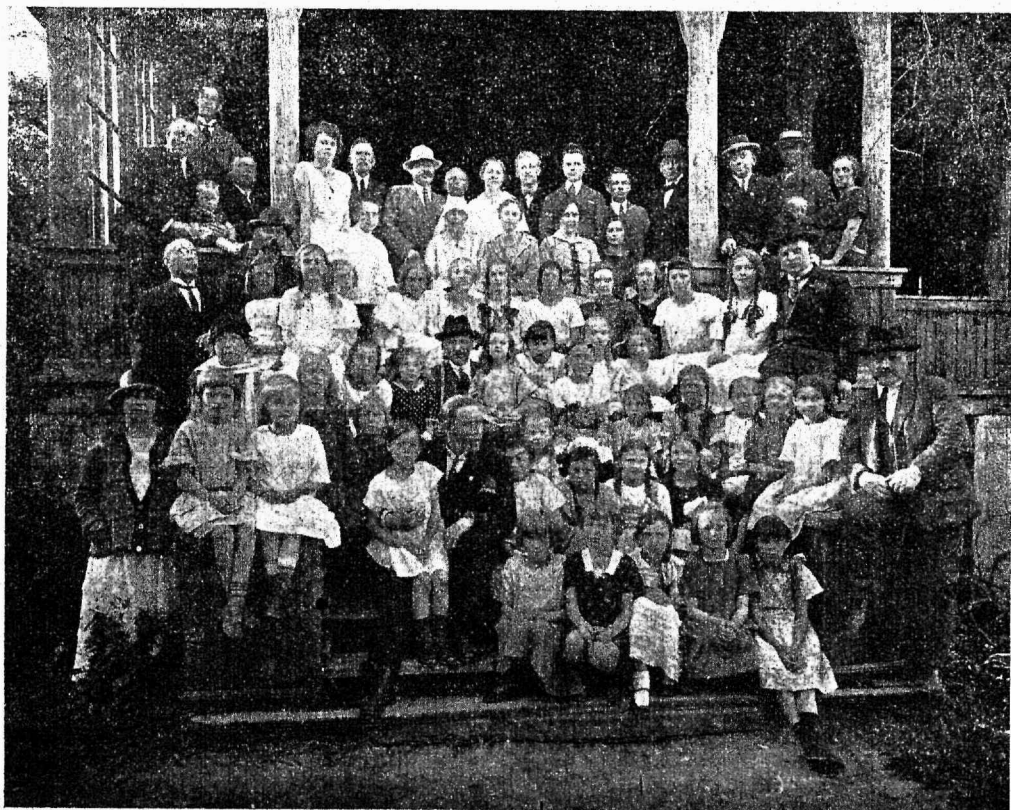
Kahjuks on aga mõisa rohuaed välja renditud ja õige pika aja peale (kuuldavasti 9 aastaks), mis raudteelaste kodu elanikkudele nii noortele, kui vanadele, suureks kurvastuseks. On väljarenditud sama aja peale, või veel kauemaks meierei, mis mõisa majapidamisele samuti hädatarvilik.

Mõisa üleandmine otsustati 1922 a., kuna tegelikult üleandmine 1922 aasta kevadel sündis, kusjuures kasutajale ka teatud kohustused peale pandi.

Esimeste sammudena, mis Raudteevalitsus Kodu sisseadmiseks pidi tegema, oli peaasjalikult mõisa varustamine tarviliste põllutööriistadega, mõningate hoonete parandamine ja põllumajanduse kordaseadmine, et oma majapidamisele kindlat alust rajada. Aeg viibis ja, kuna invaliidide arv aasta-aastaga suurenes, tekkisid nii mitmelgi pool nurinad, et Raudtee administratsioon küllalt tähelepanu ei juhi oma vanateenijate seisukorra peale. Ohutati vast asutatud Keskühingut, et see asjale omalt poolt hoogu annaks; ka see oli saa-

matu, — ei leitud teid kavatsetud ettevõtete kiirustamiseks. Puudusid ju ainelised jõud. Keskühingul oli tegemist ka mujal võitlusväljel ja sellepärast jõuti otsusele, et soodsam oleks, kui raudteelaste hoolekandeks saaks loodud eriselts, kelle siht pühenduks vastastikusele abiandmisele ja sotsiaal-tervishoiu küsimuste lahendamisele *eriti*, rippumatult teistest küsimustest. Leidusid selleks ka ärksad tegelased, kelledest eeskätt võiksime nimetada arstiabi härra Tupits'i, keda raudteelaskond õigusega nüüd selle seltsi isaks nimetab. Härra Tupits'i energilisel kaasabil sai käesoleva aasta algul peale mõne koosoleku, millised ära peeti Keskühingu juhatuses, uue seltsi põhikiri välja töötatud ja lõpuks selts registreeritud. Sellega algas raudteelaskonna koostöötamine ühes oma administratsiooniga ka ammuoodatud hoolekande alal, milleks Raudteevalitsusel tarvilised orgaanid puudusid. Raudteelased olid aru saanud, et *ise ennast* peab aitama ja ise käed külge panema.

Möödunud kuu „Side“ numbris tõime lühikese teate seltsi algtegevusest, — tema poolt juuni kuu algul avatud lastekolonii üle, — kuna meil lähemad teated puudusid. Rõõmutundega võiksime nüüd seda teadet aga veel pikendada ja nimetada, et asutatud selts on omad esimesed eesmärgid kätte saanud. Seltsi tegevusele on kindel põhi pandud ja ta on õigete juhtide käes, sest teisiti ei või see ollagi, kui meeletulefada neid üllatusi, mis osaks sai ligikaudu 300 raudteelasele, kes pühapäeval, 12. juulil Kaareperes võõrsil käisid. Üllatavana osutus külalistele ka raudteevalitsuse vastutulek, hoolitsemine seltsi edendamise eest, mis väljendus seltsile antud vaba võimalustega mõisa kasutamises. Külaskäigu Kaareperre korraldas Seltsi juhatuse; võtsid osa kõik raudteelaste organisatsioonide esitajad, kultuur-harid. ühingu „Randami“ laulukoor, „Kalju“ muusikakoor jne. Külaskäik, mis peaasjalikult oli korraldatud selleks, et raudteelaskonna laiemat ringkonda tutvustada nende tule-

Osa Kaarepere lastekolonis viibinud esimest lendu (50 tütarlast) ühes hooldajatega ja seltsi tegelastega. Viibisid kolonias 6.–20. juunini. Nende järele asusid koloniasse 50 poisslast.

Kaarepere lastekolonii hoone. Lapsed ringmängul.

vase Koduga, kui ka seltsi tegevusega, kujunes piduks ja seesuguseks piduks, mis raudteelaste perele haruldane ja esimene. Ühkustundega võisid külastajad endi kõrval näha omas Kodus ka meie riigi hoolekande juhti — Hoolekande ministrit hra Kaarnat, kuulda *isiklikult* tema arvanist hoolekande teostamise alal, olla tunnistajateks, et riigil tahet on hoolekannet teostada *laiemaulatusliselt* ja raudtee poolt sel alal astunud sammude heakskiitmist. Nii kui tälfendatud, kujunes külastäkäik pidustuseks, mis ka ümberkaudse rahvahulga kokku tõmbas. Metsaalune sõbralik koosviibimine avati seltsi esimehe Dr. Lübecki tervituskõnega. Tervituskõne Vabariigi Valitsuse nimel ütles minister hra Kaarna, Raudteevalitsuse nimel Raudtee ülem hra V. Reinok, Raudteelaste organisatsioonide Keskühingu nimel hra Rukki. Sellele järgnesid koloniis viibivate laste ettekanded; laul, muusika ja jälle ettekanded. Eriti liigutavana tundus laste laul. Pisarsilmil jälgisid mitmed pidustusel viibijad vanemad oma laste etteastumisi, olles vaimustatud, et lapsed lühikese aja jooksul nii osavasti välja õpetatud. Oleks vaja neid muljeid, mis see üksmeelne pidustus ene-

sest pakkus, kõigile raudteelastele edasi anda, kuid sõnades ega kirjas seda teha pole võimalik.

Peab tunnistama, et Riigi raudteetöötajate vastastikune abiandmise ja sotsiaaltervishoiu hoolekande seltsi, Raudteevalitsuse ja Hoolekandeministeeriumiga koostöötades on ühe osa oma ülesandest selle lühikese aja jooksul jõudnud kätte saada ja seda on jõutud ühisel organiseeritud jõul, ühel meel ja tahtmisel. Kui see üksmeel meil ka edaspidi valitseb, siis on edu veel palju laiemaulatuslisem ja selleks jõudu!

Järeilmärkus. Püüdes sellest pidustusel ja üksmeelsest koosviibimisest saavutuid muljeid ka suusõnaliselt edasi anda, oli nende ridade kirjutajal hiljuti koosviibimine Pärnu-Tallinna kitsaroopalise teenijate grupiga, kes küisisid, kas seal pidustusel ka Pärnu raudteevalitsuse tegelasi oli näha, pidi ta vastama: kahjuks, mitte! Võib olla takistas seda kauge maa, võib olla aga see asjaolu, et Pärnu raudteelased mõnes asjas laiaroopalise kaasvõitlejaist veidi maha jäänud. Loodame, et järgmistel koosviibimistel ka Pärnu raudteelased selle üldpere rõõmust osa võtavad!

—ex.

Kas korterikriisi lahendamine või süvendamine?

Paar aastat tagasi, kui Riigikogu enamus teedeministeeriumi eelarvesse ülesvõetud riigi uute elumajade ehituskrediidi tagasi lükkas, põhjusel, et ministeeriumil selle krediidi tarvitamiseks kindlat kava polnud esitada, sünnitas see suurt meelepaha, riigiteenijate keskel, eriti aga nende seas, kes tol ajal korterite puudust kannatasid ja igasuguste võimalustega väljaspool pealinna pidid elutsema. Suurimad etteheited jägati Riigikogu pahempoolsetele rühmadele, sest, et just need viimased krediidi andmise vastu seisid. Aeg, — mis nagu öeldakse: asja arutab, — on mitmetelegi nüüd selgeks teinud, et krediidi vastu hääletamine täitsa põhjendatud võis olla. Selle kohta mõned näited. 1922.—1923. aastatel lubatud krediidiga ehitatud rida riiklisi ehitusi on kujunenud seesugustena, et nende kohta võiks tähendada — on täitsa ilma kindla kavata ehitatud ja ei vasta nõuetele, ei kõrvalda korterite kriisi, vaid just vastupidiselt — süvendavad seda. Käesoleval juhtumisel puudutan teedeministeeriumi ehitusi, nimelt raudteetöötajate tarvis ehitatud elumaju, mis vist suurimaks trumbiks kogu meie riikliste ehituste äpardusel, rääkimata Raua tänava ehitustest, mille kohta küllalt juba kirjutusi olnud. Nii alustati 1922. aasta sügisel ühe riiklise elumaja ehitust raudteelastele, mis juba

krundi väljavaliku poolest teistest erinema pidi: ta ehitati õunaaeda, milleks viljapuud kõik maha raiuti, et hiiglasele ruumi anda. Temas nähti meie linna Kassisaba ilu, olgugi, et seda ilu omaks tunnustada tahtsid kõik Kõrtsiküla elanikud. Mõödunud aasta sügisel oli „riikline“ valmis ja sai ka numbri: „16-k“. „Sopiline, kui juudikirik: kõnelesid raudteelased — aga eks nende soppide vahele ole ehitusmeistritel hea valuutat matta.“ Ja läkski see eluhoone maksma 26.600.000 (loe kakskümmendkuus miljoni kuussada tuhat marka). Korterid oli uues majas arvupoolest 24. Järelikult — iga korter natuke üle ühe miljoni marga. Umbes kuu aega lasi ministeerium hiiglast puhata, ei lubanud üürnikke sisse kolida ja võimaldas seda alles siis, kui raudteelaste keskuühing sellekohase märgukirjaga esines. Ei teatud alguses, kellele niisuguses lossis lubada elada ehk kellele mitte. Mõeldi kord, et korterid anda ainult kõrgemaile ametnikele, kellede hulgas nimetati üht ministri abi ja üht professori, kuid nende kavatsustele tõmbas kriipsu lugupeetud Riigikogu liige M. Martna, kes kategoorilise nõudega esines teedeministri ees, et korterid antagu korterihädalistele väikepalgalistele raudteelastele, kes ilma ulualusetu ning osalt mööda vaguneid ning barakkisid elutsevad.

Kas on postkontorite ühendamine raudteejaamadega õigustatud?

Eesti riik on alles noor ja välja kujunemata. Valitsemise aparaat pole suutnud veel korralikult töötama hakata, vaid viib katsete ajajärgus. Ametkondade ja asutuste kontroleerimise eeltingimused on rasked olnud, sest meil puudusid traditsioonid ja puudus ajalugu, kust oleks võinud ammutada kogemusi. Sellepärast tuleb nüüd sagedasti teadmatuses kobada ja iht-teist korraldust katseks ajutiselt maksa panna, et selgusele jõuda, kas tegelik elu neid õigustab või heidab kõrvale. Katsetega tuleb aga äärmiselt ettevaatlik olla eriti siis, kui katsetega seotud on kulud, mis riigikassa kanda jäävad.

Omal ajal ilmusid ühes loevamas lehes ja ühistegelises ajakirjas kirjutused, kus käsitati küsimust, kas ei tuleks postiametkonda praegusel kujul likvideerida ja postiasutused üle viia maaomavalitsuse asutuste alla. Sarnane idu, kui eluvõõras, ei võinud loomulikult läbi lüüa, vaid kannatas fiasko. Kuid idee oli pandud liikuma ja sellele pidi reaalkuju leitama. Ia kuju leiti. Leiti, et kui postiasutusi võimalik ei ole liita omavalitsuse asutustega, siis peaks katset tegema neid ühendada raudteevalitsusega ja postiasutused koondada raudteejaamadesse. See kava on juba osalist teostamist leidnud. kuna eestkätt mõned väiksemad postkontorid, nagu Voldi, mis raudteejaama läheduses, üle on viidud raudteejaama hoonesse. Kui piirduktakse ainult väiksemate postkontorite üleviimisega, millised asuvad üürikorterites ja raudteejaamade lähedal, siis on sarnane uuenduskava ainult tervitatav, sest asutuste koondamine riigihoonesse, kus ruumide hinnata ja kus kütte-, vastustuse ja korrashoidmise kulud ühised, eeldab majanduskulude kokkuhoidmist. Kuid kava ennustab laiaulatuslikke ümbergruppemisi, mis loodetava kokkuhoidmise asemel rahvamajandusele ja postiasjandusele kahju võib tuua.

Mõnedki kavad võivad väga head olla teoreetiliselt, kuid tegelises elus negatiivseid tagajärgi anda. Nagu eelpool öeldud, on meie riik alles noor ja siia peab juure lisama veel, et ta on ka ühtlasi majanduslikult kehv, mispärast kõigi katsete ja reformide maksmapaneku eeltingimuseks olgu põhjalik kaalutlemine, — kas üks või teine uuendus toob riigimajandusele kahju või kasu.

Kavas soovitatakse sarnaste postiasutuste ümberpaigutamist, mis asuvad riigihoonetes ja oma tegevuse väljaarenemise suhtes tohiksid kuuluda suuremate asutuste hulka, nagu Elva, Jõgeva jne. Samuti ka niisugused postkontorid, mis asuvad raudteejaamadest kuni kilomeetri ja kahe kaugusel ja rahvarikastes ning käidavates kohtades, kus on tööstus, ärielu ja kultuur-asutused, nagu Nõo j. t.

Peatan pisut sünnimetatud asutuste juures, et selgusele jõuda, kas nende ümberpaigutamine on millegagi õigustatud.

Jõgeva postkontor asub küll erahoones ja raudteejaama läheduses, kuid selle üleviimine raudteejaama hoonesse nõuab kulud umbes pool miljoni marka, kusjuures lahtiseks jääb küsimus, kas jaamahooneid suudavad enesesse mahutada teist iseseisvat asutust oma väljaarenenud mitmesuguste tööaladega, nagu post, telegraaf ja telefoni keskjaam ühes seitsmekümne abonentiga. Kuna jaamahoone paratamata ümberehitamist vajab, siis tõuseb kulude summa veel umbes kahe- kuni kolmesajatuhande võrra. Sellega tekitaks Jõgeva postkontori üleviimine raudteejaama väljaminekuid riigikassale vähemalt 700.000 marka.

Millega mõeldakse neid väljaminekuid kompenseerida? Kas koosseisude kokkutõmbamisega, või ehk üüri arvel? Kui ei soovita postiasjanduse arenemisele tõkkeid teha ja sellega postkontori tulusid piirata, siis võiks sel teel kokku hoida vaevalt ehk kolm-nelituhat marka kuus ehk kuni nelikümmend tuhat marka aastas ruumide koristamise arvel ja see oleks vist kõik.

Praeguse olukorra juures toob Jõgeva postkontor riigile puhasttulu iga kuu keskmiselt sadatuhat marka ehk ümmarguselt poolteist miljoni (1.500.000) marka aastas. Kulude hulgas figureerib üürisumma õige väikese numbrina, — kõigest 27.000 marka aastas, ja juba sellepärastki muuseas ei tuleks postkontoril mitte neist ruumidest lahkuda.

Kui nüüd Jõgeva postkontori üleviimise kulud ja sellest loodetavad tulud eraldi kokku võtta ning kümne aasta peale jagada, siis saame järgmise teoreetilise kalkulatsiooni: kulud (500.000+300.000:10)— 80.000 marka aastas ja tulud (30.000+27.000) — 57.000 marka aastas. Siia ei

tarvitse midagi juure lisada, vaid lihtarvud räägivad kava vastu.

Analoogiline nähtus oleks ka Elva postkontoriga, mis ka raudteejaama hoonesse kava järele üle viia tuleks. Siin on aga mõnesugused asjaolud, mis eeltooduist erinevad. Elva postkontor asub riigihöones, mis mõni aasta tagasi posti peavalitsuse poolt omandatud ja võrreldes kaunis kõrge hinnaga. Telefoni keskjaam, mis asub ka postkontoris, teenib arvurikast klientuuri, kelle arv ulatab sajakolmekümmeni. Asutuse üleviimine raudteejaama nõuab suuremaid kulusid, mis riigikassa kandma peab, ja on ainult siis võimalik, kui raudteejaama ruume laiendatakse või juure ehitatakse, milleks vastavaid summe tuleb nõutada. Kuidas mõeldakse aga ära kasutada praeguseid postkontori ruume ja hoonet? Välja üürida suvitajatele ei ole hoone seisukoht küllalt sünnis, kuna müümiseks puuduvad praegusel rahavaesel ajal soodsad võimalused. Nii siis nõuaks postkontori üleviimine suuri väljaminekuid ja teiselt poolt jääks kapital, mis postkontori hoonesse mahutatud, kasutamata.

Nõo postkontori geograafiline seisukoht on sarnane, mille muutmine vaevalt kõne alla võiks tulla, kuid kavas on ta ära märgitud. Nõo postkontori ellukutsumise algatus läks omal ajal välja kohalise rahva, seltskondlike organisatsioonide ja ühistegeliste ettevõtete poolt. kes leidsid, et kõige sündsam asupaik on praegune asupaik. Ja tõepoolest seisab postkontor kohalise elu keskpunktis, kus asuvad kauplused, kool, piimaühisus, seltsid, apteek, kirik ja mõnikümmend elumaja käidava Riia—Valga—Tartu maantee ääres. Kohalisel ja ümbruskonna rahval on alaline side aleviga ja seega postkontoriga. Samanimeline raudteejaam, kuhu kavatakse postkontorit üle viia, asub alevist umbes üks kilomeeter ja maanteest umbes pool kilomeetrit eemal. Raudteejaamaga on elanikel ja organisatsioonidel ainult nii palju

tegemist, kui palju hädavajalised reisid raudteel seda nõuavad. Raudteejaama hoone ei suuda ilma ümberehituseta ühtegi kaasüürnikku vastu võtta, ammugi veel postkontorit ja ühes sellega telefoni keskjaama umbes viiekümne abonendiga. Üleviimine ja jaamahoone ümberkorraldamine nõuab jälle erakordseid krediite, nagu eelpool juba nägime. Kontori koosseis piirdub ainult kahe inimesega, — ülem ja postiljon, — kust kokku tõmmata midagi ei ole võimalik.

Kõigest eeltoodust tuleb ainult üks järeldus teha ja nimelt — postkontorite koondamine raudteejaamadesse on kulkas ettevõtte ning postiasjanduse arenemisele kahjulik, mida nurjaläinud katseks tuleb pidada.

Käsitatud kava positiivne osa ehk peitub selles, kui ühes postkontorite üleviimisega ka kõik funktsioonid raudteeametnikkude peale pannakse. Kuid selles peitub ka ühtlasi lahenadmata ja raske probleem, mis veel lahendada tuleb. Teatakse rääkida, et mõnes Ameerika osariigis olevat nii korraldatud, et raudteejaama juhtivat üks ametnik, jaamaülem, ja et selle ühe ametniku peal lasuvat kõik funktsioonid, nagu: rongide vastuvõtmine ja ärasaatmine, sõidupiletite müük, postioperatsioonide toimimine, telefonikõnede andmine jne. jne. Ma ei saa küll seda tõsiselt võtta ja usun, et seda ei võta ka austatud „Side“ lugejad tõsiselt, kuid paraku leidub meil Eestis mehi, kes igal juhtumisel Ameerikat ja Edison tahavad järele aimata.

Ei usu, et postiametkonna praegune juht, kes hea postiasjanduse tundja ja tubli organisaator on ja kelle algatusel mõnedki ajakohased uuendused juba ellu on viidud, sarnast katset, mis postiasjanduse tagurpidi ähvardab viia, lubab oma ametkonnas ette võtta, vaid teab, kuidas mõnda eriskummaliste kavadega ametnikku ohjastada.

H—ik.

Postiametkonnast ei taha lahkuda püha bürokraatismi vaim.

Kui seitse aastat tagasi parem osa Vene rahvast revolutsioonilisel teel tsaari ja ta ametnikud eemaldas, siis purunesid ahelad, mis piiriäärsete rahvaste vabaduse tungi olid mitmed aastasadajad köidikutes hoidnud. Vene ametniku ülvõim Baltikumis oli murtud ja Eesti rahvas võis vabalt oma

saatust määrata ja oma ideaalide teostamisele asuda. Hoolimata punasest hädahohust idast ja mustast — lõunast, kerkis üles keset võitlust välisvaenlastega Eesti vabariigi hoone.

Endise bürokraatliku vaimuga vene ametniku asemele astus eesti ametnik, et

töötada oma rahva huvides ja täita riigi ülesandeid demokraatlikus vaimus.

Kuidas on aga nüüd demokraatlikus Eesti vabariigis riigiametniku demokraatliku vaimuga?

Suured sündmused — revolutsioonid ja ilmasõjad — loovad uue ajaloo, hindavad ümber vanad väärtused, kuid ei loo ühe ropsuga ümber inimesi, peale üksikute, kes sammuvad ühes ajaga, kuna teatud osa rahvast, eriti endine ametnikkude klass, jääb sagedasti sündmustest puutumata.

Riigiametnikkudest, eriti neist, kes seavad vastutusrikkastel ja juhtivatel kohtadel, on mõndagi kirjutatud ja iseäranis palju kuuldavale toodud riigiteenijate kongressil, kus aruanded kohtadelt aina kubi-sevad väiksemate ja suuremate ülemate väärsammudest kaasteenijate ja riigi huvide vastu, mis protestidele ja nurisemistele küllaldast materjali annab. Punase niidina jookseb neist kaebustest läbi iseloomustav joon, mis kõigi nimetatud ametnikkude juures on ühine: tuntakse endid olevat ikka veel endises vene provintsis, kus võis bürokraati mängida, kus väga kasulik oli näidata ennast tagurlasena; nende peale on vabamad tuuled ja demokraatlik vaim sama palju mõju avaldanud, kui hani peale veeskäimine.

Isenesest kerkib küsimus üles, kust tuleb sarnane tagurluse fanatism ja kangekaelne demokraatlikkude põhimõtete eitamine inimeste juures, kes juhtivatele kohtadele on pääsenud? Põhjusteid on siin mitu, kuid mina märgiks ära ainult kaks neist.

Kui Eesti rahvas kõik oma paremad jõud mobiliseeris võitluseks väliste vaenlaste vastu, jäid koju, peale nende, kes seljatagust kindlustama hakkasid, ainult need, kelle soontes ei voolanud tõsise isamaalase veri. Vastsündinud vabariigi valitsemine, kus tuli algusest peale luua ametkondi ja asutusi, nõudis palju töömehi, kellest tol ajal suurt puudust tunti. Võeti vastu ja määrati ametisse, keda sai ja kes ise kohti saama ilmusid. Nii jäid need mehed oma kohtadele, paljud isegi väga vastutusrikkastele kohtadele, kus nad ka praegugi püsivad.

Ei või salata, et mõnedki mehed õieti olid valitud, kes Eesti riigile ta loomise ajajärgus suuri teeneid üles näitasid ja kes ka praegu oma ülesannete kõrgusel seisavad. Kuid kaunis suur hulk mehi said juhuslikult vastutavatele kohtadele määratud, kuhu nad mitte ei kõlbaks.

Peale vabadussõja lõppu pöörasid tegu-

võimsad ja vilunud ametnikud tagasi, kellele vastava koha puudusel tuli anda ükskõik missugune koht, sest vastutusrikkamad kohad ei olnud enam vabad. Nii tekkis ebaloomulik nähtus, et reaametnikkude kvaliteet tõusis ülemate ja juhtivate jõudude kahjuks, mis ennast nüüd tagant järele tunda annab. See oleks üks põhjustest, millest tingitud rahulolematuse nii mõnegi juhtiva riigiametniku tegevusega.

Teine põhjus on see, et alguses puudus Eesti riigiametnikkude kontingent, vaid kõik ametnikud, kuigi Eesti rahvusest, olles Vene riigi teenistuses, said Vene kasvatuse ja olid läbi imbunud tolleaegse vaimuga. See andis küll häid ja väljaõppinud tehnilisi tööjõude, kuid ei annud ajakohaseid juhtivaid jõude. Sellegipärast pääsesid paljud neist juhtivatele kohtadele, kes siis ka hakkasid juhtima Vene retsepti järele ja veneaegsete ülemuste eeskujul nii, nagu endised kogemused olid õpetanud. Demokraatlik vaim, mis Eesti demokraatliku riigikorra maksmapanemisega domineeriv peaks olema, ei puutu nendesse, vaid peetakse kramplikult kinni õndsast Vene korrast ja vaimust. Kuna ametnikud oma enamuses ajaga ühes on samunud ja ülemate vananenud ilmavaateid ei jaga, siis ei või loomulikult soodsat pinda olla koostöötamiseks nende ja ülemate vahel, mispärast väga tihti kannatavad teenistuslikud ja riigihuvitud, millised oluriks tuuakse pühale Bürokratiusele.

Nii palju olgu öeldud juhtivate riigiametnikkude bürokraatliku vaimu kohta üleüldse, mis mind mu otsekohesest ülesandest küll vähe eemale viis, kuid mis aga tarviline oli, et selgemat pilti saada sellest, missuguses vaimus mõned ülemad asutusi juhivad ja millest see tingitud on.

Selle pildi täiendamiseks laseme rääkida asjaoludel, mis postiametkonnas ilmsiks tulevad.

Siin on teatud kontingent ametnikke juhtivatele kohtadel, kes oma künsema mehega mööda saatnud Vene postiteenistuses ja sealt kaasa toonud Vene ülemate võtete, mis meie olukorraga ei sobi. On ka kogemusteta noorimehi, keda juhuslikult juhtivatele kohtadele määrati siis, kui paremad jõud väerinnal Eesti iseseisvuse eest võitlesid. Nii esimesed kui ka viimased tõlgitsevad omi ülesandeid omamoodi. Noored ülemad ei arenda oma autoriteeti maksma panna, vaid astuvad sagedasti võimupiiridest üle ja satuvad kaasteenijatega vastollu, mida tuleb nende vilumatuse

arvele kirjutada. Vanad peidavad endid omamoodi kitsalt tõlgitsetud ringkirja tähe taha ja ei suuda sellepärast üleüldse kaasteenijatega mingisugust vahetada luua, mis nii väga tarviline ühe kui teise korralduse ja uuenduse maksmapaneku juures. Võib ära märkida juhtumisi, kus alluvad ametnikud ettekandeid ülemale kirjalikult peavad tegema. Näituseks olgu siin toodud sarnane juhus ühest suuremast postkontorist. Elatanud ametnik, kes on töötanud mitmel alal ja postialal kaunis kodus tunneb ennast olevat, viiakse ootamata telegraafi osakonda üle ning sunnitakse töötama morse aparaadil, mis temale juba võõraks jäänud ja raskust sünnitab, kuna telegraafi alal spetsialiseerunud ametnik posti peale määratakse. Osakonna juhataja palve peale — neid ametnikke endisetele kohtadel määrata, vastatakse: 'Andke raaport.'

Meil on räägitud ilmlõpmatuseni töölihtsustamisest ja koosseisude kokkutõmbamisest ning inestatakse, miks sellest midagi välja ei ole veel tulnud. Vaadake nüüd, mispärast see asi kohalt ei nihku, sest selle vastu töötavad asutuste ülemad, süvendades paberipuputust (bumaagakultust) ja töötades uuenduste maksmapaneku vastu.

Enne kui töölihtsustamisest ja muist uuendustest üldse juttu teha, tuleb tõsiselt kaalumisele võtta küsimus, kas seisavad kõik asutuste ülemad ja juhtivad ametnikud oma ülesannete kõrgusel ja kas ei ole siin mitte omale viljarikka pinna leidnud niiha Bürokratiuse vaim, mis tuleb eestkätt välja suitsetada.

Siin on maa söödis, mis postiametkonna ihuil okasakkega üles tuleb harida enne, kui uuendusi, mis väga tarvilised, läbi viima hakata. Sellegi peale vaatamata on mõnedki uuendused suudetud juba osalt maksta panna.

Esimesed tähised asja parandamise suunas seati üles teedeministri päevakäskudes 1923. a. nr. nr. 23 ja 113, kus juhiti asutuste ülemate tähelepanu koostöötamise tarviduse peale kaasteenijatega. Hilisemad posti peavalitsuse ringkirjad, eriti ringk. N. P. 126 ja N. K. 142 kinnitasid veel koostöötamise põhimõtte maksmapaneku

tarvidust. Kes külmaks jäid nimetatud ringkirjade vastu, need olid postiülemad, kes küll mitmetsetmet kanti ringkirju selatasid, arutasid ja arutavad praegugi, kuid ülesseatud põhimõtte teostamisele asumiseks leidsid oma „liha nõdra“ olevat. Kas on siin tegemist tõrkumisega, otsustamisvõime puudusega, või püha Bürokratiuse vaimuga?! Nende küsimuste peale vastavad nad ehk ise.

Kuivõrd meie postiülemad endise õndsas Vene vaimu kütketes sinlevad ja lahti ei suuda saada, näeme iseäranis sellest, kuidas nad vastu võtsid posti peavalitsuse ringk. s. a. N. P. 126, kus räägitakse teenijate uuest atesteerimise korrast.

Mulle tunnistas üks asutuse ülem naiivilt üles, et terve Lõuna-Eesti postiülemad olevat endid selle korra maksmapaneku vastu organiseerinud. Meil kaebatakse kongressidel, et riigiteenijad loult endid, organiseerivad, — õnnige, lugupeetud kaasteenijad, endi ülematelt ja organiseerige samuti!... Mispärast ajab teenijate uus atesteerimise kord postiülematele kahihirnu peale?

Uus atesteerimise kord näeb ette atesteerimise komisjoni, kust osa võtavad, peale asutuse ülema, tema abilise ja asutuse ülema poolt määratava ühe vanema ametniku, — veel kaks teenijate poolt valitud esitajat. Need kaks teenijate esitajat, kes samasugused ametnikud, kui kõik teised, ei sünni ülemate mõtlemisviisiga kokku, kes on harjunud vana, tsaariaegse traditsiooni äärele hindama üksinda ja ametnikkudele numbripanekut isiklikuks monopoliõiguseks pidama. Peab arvamisele tulema, et see postiülematele vist väga kasutoov kontsessioon on olnud, millest ära öelda ei taheta, vaid üksikult ja organiseeritult selle eest võideldakse. Püha Bürokratius, su jüngrid teenivad sind tões ja vaimus!...

Kuid asjata võitlete teie kõdunenud korra eest, mida elu ise kõlbmatuks on tunnistanud ja juba kõrvale heitnud. Terve teenijaskond, peale „onupoegade“, kes kardavad enese pärast erapooletut ja objektiivset hindamist, tervitab uut atesteerimise korda ja võitleb visalt selle elluviimise eest.

H—ik.

Ametkirjade postimaksust vabastamise asjas.

“Vaba Maas“ s. a. 6. märtsist nr. 54 avaldatud J. Sõnajala allkirjaga artiklis „Meie maapost“ on muuseas puudutatud ametkirjade maksumise küsimust, ning toonitatud, et kogu maailmas igas riigis on ametkirjad postimaksust vabad, kuna meil aga ümberpöörduvalt on. Sellest järdades, tuleks ka meil, Eestis, kõik riigi — arusaadavalt ka omavalitsuse — asutuste ametkirjad postimaksust vabastada ning sellega endist äraiganenud veneaegist korda uuesti maksma panna.

Et ülalnimetatud artiklis toodud teated ametkirjade maksumise asjus „laest“ võetud on ning nähtavasti teatud tagamõttega ajalehte lastud, (ei saa ju muud oletada, kuna artikli kirjutaja oma eriteadust posti-telegraafi alal alla kriipsutab), siis, et neile, kellele teada ei ole tõeline ametkirjade maksumise põhimõte, ühes ehk teises välisriigis ning maksumise küsimusi ellu tekkimine Eestis, toon selle küsimuse selgitamiseks alamaljärenevad read, milleks toimetusest lahkesti ruumi palun.

Posti-telegraafi seaduse § 60 (s. k. 12 k. 1. j. 1912. a. väljaanne) oli postiametkond õigustatud Vene valitsuse ajal ametiasutustelt ja isikutelt, mis sama seaduse §§ 62, 63 ja 66 ette nähtud, kirjalisi ja ametpakke teatud raskuse määrani ilma margimaksuta vastu võtma ja edasi toimetama. Asutuste ja isikute arv, kes Vene valitsuse ajal maksuta posti tarvitasid, oli väga suur. Et saadetised ilma margimaksuta edasi saadeti, siis olid ametkirjad, erakirjadega võrreldes, palju kehakamad, mis ka posti üldraskuse peale oma mõju avaldamata ei jätnud. Et ametkirjade edasi saatmise juures ka palju erakirja ametkirjadena edasi läkitati ja sellega riigile kahju sünnitati, siis tuli Eesti postiametkonna algatusel selle pahe vastu samme astuda ning mis sellega kõrvaldati, et kõik ametkirjad Aju-tise valitsuse 1918. a. 11. detsembri otsusega margimaksu alla paigutati. Nimetatud otsus hakkas maksma 1. jaanuarist 1919. a. ja on minu arvates neid tagajärgi annud, et 1) ametsaadetised nüüd võrdlemisi kerged on ja asjata tühja paberid ümbrikkudes edasi ei saadeta, millega teatud riikline kokkuvõtte saavutatakse, 2) on kuritarvitused ametkirjade saatmise alal sootuks ära kadunud ja 3) on näha ametkonnas sissetulekud, mis eelarvete kokkuseadmisel enam-vähem täpseid kalkulatsioone lubavad oletada ning sellega ühenduses ka nõudeid posti tariifide kõrgendamise ehk alandamise kohta kõne alla võtta.

Küsimuse juure — kuidas välisriikides ametkirjad edasi saadetakse — asudes, pean tähendamata, et see ametkirjade edasi saatmise viis pal-

judes Lääne-Euroopa riikides mitmesugune on, kuid üldiselt on näha, et põhimõte ametkirju margimaksu all edasi saata, paljudes riikides lõpulikult läbi löönud on. Näituseks Daanis, kus ainult postiametkonna korrespondents ilma margimaksuta edasi saadetakse; ühegi muu ametliku korrespondentsi liigi kohta see kergendus juba 1871. aastast saadik maksev ei ole. Riigikassa kannab postikulud ametliku korrespondentsi eest. Peaaegu sarnane kord on ka Rootsis maksev, kus postimaksud ametkorrespondentsi eest veerand aasta kaupa riigikassa poolt postiametkonnale ära tasutakse. Maksmisele kuuluv summa kalkuleeritakse teatava protsendi järgi postmarkide müügist saadud üldsumma pealt välja. Saksamaal käivad ilma erandita kõik riigi- ja omavalitsuse asutuste postisaadetised ühisel alusel erasaadetistega margimaksu alla. Inglismaal saadavad mõned ametiasutused oma korrespondentsi markidega maksetult, teised aga ilma markideta edasi. Belgia, Schveitsi ja Põhja-Ameerika ühisriigid on ametkirjad ja pakid ainult kaalurahast vabastanud, kuna kõik muud riigiasutuste ametkorrespondentsi liigid — tähtkirjad, rahasaadetised jne., harilikult frankeritakse. Nõukogude Venemaa vabastas oma olemise algpäevil kõik korrespondentsi, ka eraisikute oma margimaksust, kuid varsti pandi seal uuesti kõik eraisikute ja 1923. a. ka ametiasutuste korrespondents margimaksu alla.

Telegraafi ja telefoni tarvitamise suhtes kuuluvad välisriikides riigiasutused kõik maksu alla üldises korras.

Mõnes riigis on isegi ka trahvid ettenähtud, kui ametkirjas keegi erakirja saadab, näiteks Ameerika ühriikides, Prantsusmaal jne., esimeses 300 dollarit ja teises — kuni 300 frangini iga kirja üksuse pealt.

Meil Eestis on riigi valitsemise aparaat ja majandus kindla eelarve piiridesse pandud. See on riiklikult ka hädatarviline. Igasuguste statistiliste andmete ning tulude-kulude aruannete põhjal võib selget pilti saada, kuivõrd produktiivselt üks ehk teine ametkond töötab. Kõigi riigi- ja omavalitsuseasutuste ametsaadetiste postimaksust vabaks kuulumisega jääks ametasutuste tõeline kulude summa kindlaks tegemata. Üldine ametkondade tulude-kulude kalkulaatsioon muutuks segaseks. Nii tuleks postiametkonnal näiteks raudteevalitsuselt postisaadetised maksuta vastu võtta, kuid nende veo eest raudteel — raudteevalitsusele maksta; riigitrükojale trükitööde eest maksta, kuid trükikoja postisaadetiste eest mitte midagi saada jne.

Viimasel ajal on ajalehtedest teade läbi käinud, et vabariigi valitsus on ametsaadetiste pos-

timaksust vabastamise seaduse eelnõu juba Riigikogule esitanud.

Kuna tähendatud seaduse eelnõu nii riigi kui omavalitsuste eelarved täiesti uuele alusele asetab, peaks see küsimus tõsiselt ja igakülgselt kaalumisele võetama, silmas pidades, et selle seaduse maksmahakkamisega suureneb kirjade arv, posti kogumahutus, posti raskus jne., mis

riigilt kuluvad nõuab. Ka kuritarvitusele, mis praeguse korra juures võimata, avaneb võimalus.

Isiklikult arvan, et ametsaadetised tuleksid ikkagi maksustatult, üks kõik mil teel see ka ei sünnis, edasi saata, seni kuni üldine ametkondadevaheline maksuta tööjõu ja saaduste tarvitamine ellu ei ole viidud. *Pokser.*

Hiljutistest intriigidest postiametkonnas.

Nagu „Side“ lugejatel teada, paigutati ümber teedeministri käsikirjaga nr. 15, üksikute kohale posti-peavalitsuse administratiivosakonna juhataja hr. M. Ruubel ja peapostkontori ülem hr. Jankovits.

Et see ümberpaigutamine omal ajal teatud ringkonnas laimeid löi ja et üks ümberpaigutavatest, nimelt see, keda kõrgema palgaga kohale määrati, pöördus abisaamiseks isegi väljaspoole postiametkonda, siis pole ilmaagne selle asjaoluga tutvustada lähemalt ka meie lugejaid.

Endise peapostkontori ülema, hr. Jankovitsi tegevusega ei oldud rahul ministeeriumis juba algusest peale, mis ka arusaadav, sest kui endine telegraafi mehaanik, ei olnud ta postiasjanduses niivõrd küllalt asjatundja, et meie suurema postiasutuse ülemana tegutseda. Polnud temaga ka rahul endine peavalitsuse ülem, hr. Pikand, kuid et nad mõlemad ühe poliitilise partei liikmed, siis oldi sunnitud tooma erakonna ohvriks teenistuse huvid ja peeti Jankovitsi omal kohal, sellepeale vaatamata, et tema võrdlemisi lühikese kontori juhatamise ajal peapostkontoris kaks suuremat kuritarvidust aset leidsid, mis riigile kaugelt üle miljoni kahju tegid. Riigikontrolli revideerimise akti järele oli siin kontori juhatuse nõrk järelvalve süüdi.

Uus peavalitsuse ülem leidis kohe, et siin ümberpaigutamine möödapääsemata. Olles inimene, kes kellegile halba ei soovi, kuid kes teenistuse asja peale siiski ükskõikseltselt ei vaata, ei tahtnud uus peavalitsuse ülem hr. J-d majanduslikult halvemas seisukorras panna ja tegi talle ettepaneku administratiiv-osakonna juhataja kohta vastu võtta, kuupalgaga 18.000 marka, endise 15.300 marga asemel, lubades talle peavalitsuse majas veel korterigi. Kuid selle asemel, et sarnase heatahtlikkuse eest tänulik olla, otsis härra J. kõrvalisi teid, kuidas oma konkurenti ja ka ülemust kukutada.

Ei või ju kuidagi uskuda, et temale see

ootamata ja teadmata oli, et just paar nädalat enne kavatsetavast ümberpaigutamisest keegi tema erakonna liigetel riigivanimale kaebtuse andis posti-peavalitsuse juhtivate jõudude peale.

Selles kaebtuses süüdistati muuseas väga süüdi posti-peavalitsuse ülemat ja administratiiv-osakonna juhatajat.

Viimase süüdistuse peaojektiks oli võetud „onupoja poliitika“. Oli esitatud terve nimekirja onupoegi, kellele hr. Ruubel „soojad kohad“ muretsenud.

Peavalitsuse ülem olla omas seletuses hr. ministrile teatanud, et siin tegelikult mingit „onupoja poliitikat“ olla ei või, sest ametisse võtab peavalitsuse ülem ise ja mitte administratiiv-osakonna juhataja.

Tema olla küll posteljoniks määranud Ruubeli venna, demobiliseeritud sõduri, kes terve ilmasõja ja ka Eesti vabadussõja vanema allohvitserina kaasa teinud. Siis osutunud veel üks postiljoni kohale määratud isik, kes hariduse poolest rohuteadlane, — Ruubeli naise sugulasena. Sellele isikule olla mõni aasta tagasi mingisuguse väikese süü eest kohtu poolt määratud tingimisi karistus, kuid milline karistus kellegilt õigust ära ei võta teenistusse astumiseks. Siis edasi: peavalitsuse ülem võtnud hr. Ruubeli tütre telefonivõrku õpilaseks.

Nii siis need „soojail kohtadel“ asujad „onupojad.“ Teistel kaebtuses kohtetuul hr. Ruubeliga mingisuguseid isiklike suhteid ei olnud. Neist olid mõned õpilasteks võetud isikud riigikontrolli teenistusest koosseisu koondamise tõttu vabastatud endised ametnikud, mõned isata-emata vaesedlapsed ehk lihtsalt postiteenijate lapsed.

Täiendavalt endistele süüdistustele esitasid siis hr. Jankovitsi kaitsjad veel uusi süüdistusi hr. Ruubeli peale, nimelt toodi ette poliitilised süüdistused: Ruubel olla püsinud Peeterburi postiametkonnas juhtival kohal ka enamlaste ajal mõned kuud, millest järeldati, et ta juba kommunistide

poehoidja võib olla kui mitte kommunist ise.

Hr. Ruubel'il, kes 25 aastat Peeterburis elanud ja Eesti seltskonnategelasena tegutsenud, ei teinud suurt raskust sarnast absurdset süüdistust ümber liikata. Muuseas kinnitas üks endine Peeterburi Eesti tegelane, kes vabariigi algusest saadik meie riigiteenistuses juhtival kohal püsib, järgmist:

„Et Märt Ruubel oleks kommunistlike kalduvustega olnud, seda ei oska enesele kuidagi ette kujutada. Igatahes kinnitan julgelt, et kõik see, mis Ruubelite perekonnast minule teada ja missugune õhkkond ja aated seal maksid — kõik see oli kommunismist nii eralduv, kui must valgust.“

Kuna kommunistide ajal, s. o. peale oktoobrit 1917. a. tuli nii mõnelgi ametnikul, kel perekond toita ja teenistus hädavajalik, alistuda nende nõudmistele, see ei tohiks kuidagi viisi kõiki neid eestlasi, kes kuni kodumaale jõudmiseni Venes teenistuses olid, kommunistideks moonutada ja kui juletakse ainult seda fakti, et hr. M. Ruubel enamlaste Venes enamlise postiteenistuses seisis, peapeale pöörates tõendada, et M. Ruubel kommunistlike kalduvustega on, siis annab sarnane tälitusviis tunnistust mitte hr. M. Ruubeli kohta, vaid nende agarate isikute kohta, kes mingisugusei põhjusel sarnast mitte auväärilist võtet tarvitavad. —

Pikema juurdluse järele ja osalt P. H. teenijate kutseühingu vaheleastumisel jääti, mõistagi, need kaebtused tagajärjetuks.

Kõneldakse, et hr. Jankovitsi kaitsmise ja postivalitsuse juhtivate jõudude mahategemise oli lahkesti enda peale võtnud endine posti-peavalitsuse ülema abi, tarvitanes selle juures oma erakondsi ja isiklikke suhteid mõne Riigikogu liikmega. Teatavasti aga lahkus see härra postivalitsuse teenistusest „vabatahtlikult“ pärast seda, kui riigikontrolli revideerimine selgitas, et postivalitsuse erasummad ja A. S. Anton Heilmanni vekslid segamini olid läinud (posti-peavalitsuse ülema abi oli ka ühtlasi A. S. Anton Heilmanni direktor).

Kuigi meie ka seda heaks kiita ei saa, et hr. Ruubel ühele või teisele oma tuttavale koha soovitas, teisa, võib olla, järjekorras välja jättis, siis ei tohi meie ikkagi Ruubelit süüdistada selles, et „onupoja poliitika“ tema ametisolemise kestel erilist maad leidnud. Tuletame meele, kui palju on võetud endise peavalitsuse ülema ja selle abi teenistuse ajal Tallinna telefonivõrku

ja mujale ametnikke „järjekorras“, palju nende seas Rikandi & Anto „onupoegi“. Peame tähendama, et neid on terved leegionid.

Tuletame meele postimaja remonditööde ettevõtja „papi“ P. lapsukest, missugune „papi“ remonditööde tegemise ajal peavalitsuse ja postkontori administratsiooniga õige sõbralises vahekorras seisis, ja kelle lapsukese leeripidust mainitud administratsioon „in corpore“ osa võtsid. Kas see ootas järge koha saamisel?

Kas hr. Rikandi Riia sõbra K. tütar ootas korda? — Ei, — vaid sai ametnikuks ilma eksamita.

Aga Rikandi sugulane pr. V., keda ka kohe ametnikuks nimetati ja veel kroonu kortergi anti?

Siis endise „Musta Kassi“ peal asuva kõrtsi omanik, keda peale tema otsekohese kõrtsimehe ameti, posti-peavalitsuse tehnikka-osakonna sekretäriks pandi.

Kui palju ootasid järjekorras personaaljaoskonna juhataja Z. vennanaine, vennatütar, naiseõde ja teised sugulased?

Ehk, siis teisa patustusi nende kaebajate eneste õnes: Kui palju leidis riigikontroll, Tallinna telefonivõrku revideerides, sarnaseid abonenta, kellele Rikandi ja Anto korraldusel „onupoja poliitika“ põhimõtetel ilma järjekorras telefoni ühendus antud, kuna harilikud mitteonupojad 2—3 aastat järjekorda ootasid.

Kas mäletab ehk veel endine peavalitsuse ülema abi ehk teise sõnaga pealekaebajad, et kui kord mingisugused haruldased postmargid enne nende müügile laskmist osutusid margihangeldajate vaatekendel? Kuulsime ju, et hr. Rikandi poolt juurdlema saadetud ametnikud B. ja K. tegid kindlaks, et seadusevastaliselt markidega hangeldaja oli peavalitsuse ülema abi ise. Ja kuidas viimane, tundes, et siin vastupuiklemine asjata, küsis, et kas peab nüüd teenistusest vabastamise palvega esinema.

Olgu neist mõnest näitest ja ärgu mindagu teise ukse tagust pühkima, kui oma ukseesine rohkem risune.

Pahameelt on sünnitanud see onupoja poliitika juba ammugi ja tulevikus peaks sellest hoitama. Võib olla tahab härra Jankovits, nüüd administratiiv-osakonna juhataja olles, sellest kaugel eemal seista ja selleks talle edu. Üht aga peaksime temale meele tuletama, et ta rohkem endale püüaks sõpru leida omas ametkonnas, kui väljaspool. Väljaspool on postiametkonna

õhkkond tundmatu ja nii satuvad võõrad tuultepöörisesse, mis kasu asemel kahju toob ja midagi ei paranda.

Soovime õnne ja edu ka uue peapost-

kontori ülemale, hr. Ruubelile, edu ja õnne ka selleks, et ta kutseühingu tegelastega rohkem sõbralik piüüaks olla, kui tema eelkäija.

Ints.

Kolmas rahvusvaheline postiteenijate kongress.

Posti-telegraafi-telefoni teenijate rahvusvahelisest liidust — postiteenijate internatsionaalist — on meie ajakirja veergudel juba kõnet olnud. Nüüd on ka Eesti postiteenijate kutseühing posti-internatsionaali liikmeks astunud. Toomesel puhul lühikese kirjutuse mainitud organisatsiooni kolmanda kongressi kohta, mis ära peeti läinud aastal 14.—17. sept. Viinis.

*

Kongressist võtsid osa 22 liikmeks astunud p. t. t. teenijate organisatsiooni, läkitades 34 hääleõiguslist ja 23 lihtsaadikut. Peale selle olid esitatud külaliste-saadikute läbi 6 internatsionaali mittekuuluvat postiteenijate organisatsiooni. Kongressile olid läkitanud omad esitajad ka Rahvusvaheline Tööstööbüroo ja mitmed Austria üleriiklised kutseorganisatsioonid.

Kongressi asukohaks oli Viini linna uue rae-koja pidusaal. Austria postiteenijate organisatsiooni oli hoolt kannud, et kongressi pidulik avamine võimalikult hiilgavam oleks. Laulu- ja mängukoor kandsid ette paremad palad. Avamise aktusele oli ilmunud ligi 5000 Viini postiteenijat, mis sellele aktusele suurpidustuse ilme andis. Hulgaliste tervituskõnede peale kulus ära kogu esimese päeva hommikupool, nõnda, et kongressi tegelik töö alles peale lõunat algada võis.

Peale sekretariaadi aruannet kuulati ära järgmised referaadid: 1) p. t. t. asjanduse autonoomia, 2) p. t. t. teenijate ametikõrgendus, 3) p. t. t. teenijate haiguskindlus, 4) p. t. t. teenijate vanaduse, invaliidsuse ja surnud teenijate perekondade hooldamine ning 5) naisküsimus p. t. t. teenistuses.

Lõpulik seisukoht võeti ainult kahe esimese ettekande kohta, kuna kolm viimast internatsionaali juhatusele uurimiseks ja täiendamiseks üle anti.

Ajapuudusel jäid ka mitmed teised küsimused otsustamata; nad jäeti asemikkudekogu lahendada.

Liikmemaksuks määrati kõigile organisatsioonidele 10 Schveitsi sentiimi iga liikme pealt aastas eeldusega, et juhatuse nende maade organisatsioonidele, kus majandusline kriis eriti terav, seda maksu kuni 3 Schveitsi sentiimini võib alandada.

Kongressil tuli lõpulikule otsustamisele Vene postiteenijate organisatsiooni ettepanek internatsionaali liikmeks võtmise ja „ühise väerinna“ loo-

mise kohta. Teatavasti esinesid venelased selles asjus juba korduvalt posti-internatsionaali sekretariaadi ja asemikkudekogu ees. Nende ettepanekud lükati aga tagasi, sest oli karta, et venelased nagu ikka ka siin ühise väerinna loomise asemel organisatsiooni lõhkumisele ja hävitamisele asuvad. Ka kongress lükkas suure hääleenamusega venelaste ettepaneku tagasi, motiveerides muuseas, et Vene p. t. t. teenijate ühing oma praegusel kujul ei ole mingi teenijate organisatsioon, nagu seda on tavalised kultuurrahvaste kutseorganisatsioonid, vaid palju enam riikline orgaan, mille ülesandeks võimuloleva riiklise süsteemi jalulhoidmine, mispärast ta posti-internatsionaali kui tõeliselt ametiühisuslisel alusel seisvasse organisatsiooni kuuluda ei või.

Internatsionaali juhatusele valiti tagasi kõik endised liikmed; samuti valiti tagasi ka sekretär Dr. Maier.

Kuivõrd kõrgelt mujal rahvusvahelise koostöötamise tähtsust hinnatakse, näitab muuseas asjaolu, et kongressile saadikuid oli ilmunud Ameerikast ja Hollandi-Indiast, hoolimata hiiglasuurtest sõidukuludest.

*

Kongress võttis vastu põhimõttelised seisukohad järgmiste küsimuste kohta. (Ruumi kokkuvõetamiseks on mõned resolutsioonid kokkuvõetult toodud.)

1. *Posti-autonoomia.* Arvesse võttes posti-telegraafi-telefoni ettevõtete ühiselulist ja kaubanduslist tähtsust, on soovitatav, et p. t. t. asjanduse organiseeritaks ja valitsetaks autonoomsete departemangudena ning oma erilise eelarvega. Mainitud departemange valitseksid ja juhiksid administratiiv-nõukogud, kellele volitus peab olema lõpulikult otsustada kõiki p. t. t. ettevõtete juhtimisse puutuvaid küsimusi. Administratiiv-nõukogus peab teenijaskonnal vastav esitus olema.

2. *Teenijate ametikõrgendus.* Teenijaile peavad vaatamata pärinevuse, koolihariduse ning sugu peale, kõik kohad ettevõtete ja valitsuse teenistuses lahti (kättesaadavad) olema eeldusega, et nad tarvilist kõlblikkust ja oskust üles näitaksid. Sellele vastavalt peab valitsuste poolt kogu teenijatele avar teoreetiline ja praktiline ametiõppus võimaldatud olema. Küsimuse, kas oskuse kindlakstege mine vastavate eksamite sooritamise läbi või attestatsioonilehede põhjal sündima peab, otsustavad vastavad organisatsioonid

oma äranägemise järgi. Nii eksamikomisjonides kui ka attestatsioonilehtede kokkuseadmisel peavad teenijate esitajad üheõigusliselt osa võtma.

3. *Postiteenistuse ulatus.* Post, telegraaf ja telefon on oma olemuse poolest ettevõtted, mis toimivad kirjas, trükis ja kõnes väljendatud mõtete ja teadete vahetalitust. Seega täidavad need ettevõtted kõrgemat sotsiaalse, kultuurilise ning ideelise tähtsusega ülesannet rahvuslikkudes ja rahvusvahelistes piirides. Mõtete ja teadete vahetalituse täitmine peab kõigis maades täies ulatuses p. t. t. ettevõtetele kuuluma. See monopol peab ka raadiotelegraafi ja -telefoni peale laiema. Peale mõtete ja teadete vahetalituse on postiettevõtetel, nende rahvalikkuse ja nende igasse maanurka ulatavate ühenduste tõttu, täiesti võimalik veel laiemaid, ühismõnu huvides tähtsaid ülesandeid oma peale võtta. Kongress on arvamusel, et järgmised talitusharud kõigi p. t. t. ettevõtetelega ühendatud peavad olema: 1) rahatalitus järgmistes vormides: rahatransferid, postitshekid, posti-hoiukassa; 2) pakitalitus piiratud raskuse ülemmääraga ja 3) sotsiaalkinnitus.

4. *Raadioasjandus.* Viimastel aastatel võtab raadioasjandus ulatuse ja intensiivsuse poolest alalist tõusu. Uus tähtis kõigi rahvaste ühismõnu ja rahvaste omavaheliste läbikäimiste huvides soodne teadete vahetalituse abinõu on seega muretsetud. Mitmed riigivalitsused, oma rahva huvide vastaselt, on selle abinõu oma käest ära lasknud ja suurtele rahvusvahelistele profiileesmärgiga ettevõtetele üle annud. Kongress juhib tähelepanu hädaohu peale, mida see rahva heakäekäigule ja rahvusvahelisele rahale kaasa toob, ning nõuab, et kogu raadioasjandus p. t. t. ettevõtetelega riigimonopoli kujul ühte liidetak.

5. *Erakättesse andmine.* Kongress protesteerib igasuguste erakättesse andmise kavatsuste vastu ja eriti ka telegraafi-telefoni ehitusala eratevõtjatele üleandmise vastu.

6. *Kaheksatunniline tööpäev.* Kaheksatunniline tööpäev peab kõigis maades maksma pandud saama. P. t. t. teenijate organisatsioonid peavad mõju avaldama, et Washingtoni leping 8-tunnilise tööpäeva kohta üldiselt ratifitseeritaks. Kaheksatunnilise tööpäeva sisseseadmine ei pea valitsustele mingisugust ettekäänat andma töövõtjate (teenijate) töö- ning elutingimuste halvendamiseks.

7. *Postimaksu vabadus ja ajakirjanduse tariifid.* Ühenduses ettevõtete autonoomiaga püüab posti-internatsionaal, et posti vahetalitustööd küllaldaselt hinnataks. Sellele põhimõttele käib vastu ettevõtete koormamine maksuvabade saatiste ning madala taksi all ajalehtede edasisaatmisega, mis posti sissetulekut vähendab ning seega teenijate töötasu peale kitsendavalt võib

mõjuda. Kongress peab tarvilikuks, et postiametkondadele sarnase koormatuse puhul üldistest riigiressursidest tasu peab antama.

8. *Üleilmised posti- ja telegraafi kongressid.* Üleilmiste posti ja telegraafi liitude kongressid on kõigi posti- resp. telegraafivalitsuste koosolekud, kus välja töötatakse üldised sihtjooned rahvusvaheliste posti-telegraafi läbikäimiste ja tariifide kohta. Posti-telegraafi-telefoni asjanduse korraldamine nii rahvuslikus kui rahvusvahelises piiris ei ole aga mingi p. t. t. bürokraatia prerogatiiv (eesõigus), vaid samal määral p. t. t. personaali asi. Kongress nõuab, et p. t. liitude kongressidel ka personali esitajaile, vähemalt ühele posti-internatsionaali esitajale koht ja hääleõigus antaks.

9. *Ilmarahu ning rahvasteliit.* Posti-internatsionaal on kõigil oma kongressidel ilmarahu ja rahvaste ühistunde kasuks demonstreerinud. Samuti avaldab ka see kongress täie kindlusega nende mõlemate rahvaste heakäekäigule põhjapanevate ideede pooldamist. Eriti nõuab kongress, et neile aadetele organisatsioonilised vormid antaks. Selle eesmärgiga tuleb rahvasteliitu ja rahvusvahelist töötoimkonda arendada üheks organisatsiooniks.

10. *Ilma abikeel.* Kongress otsustab: a) toetada esperantot kui ilma-abikeelt, b) toetada Ileptot (rahvusvah. esperantlaste postiteenijate liitu) 50-Schveitsi frangilise aasta-abirahaga ja c) astuda „Interligiloga“ läbirääkimistesse selle ümberkujundamiseks üheks posti-internatsionaali häälekandjaks.

11. *P. t. t. personaal vähemusrahvaste keelepiirkondades.* Kongress nõuab, et rahulepingute ja tõelise demokraatia vaimus igasugune vähemusrahvusesse kuuluva p. t. t. personali halvemakspidamine ehk surve kõrvaldataks. Vähemuskeelteks loetakse niisuguseid, mida 20 prots. kogu rahvast ehk mõne piiratud maakonna elanikkest räägib. Läbikäimine postiasutuste ja -valitsuse vahel võib ka vähemuskeeles sündida. Kutseeksami peab võimalik olema sooritada eksamiandja valikul riigi- ehk vähemuskeeles. Juhtivat ametnikkudel vähemuskeelte piirkondades on vastava vähemuskeele oskamine sunduslik; kus vähemuskeelt üle 80 prots. elanikkudest räägib, on alamteenijatel vähemuskeele oskusest küllalt. P. t. t. personal tuleb põhimõttelikult oma rahvuse piirkonnas ära kasutada ja peab üksikutest rahvastest nende arvule vastavas protsendilises vahetuses võetama. — Juhatusel tehakse ülesandeks neid sihtjoone soodsas vormis avalikkuse ja eriti rahvasteliidu ees kaitsta.

*

Posti-telegraafi-telefoni organiseerimine ja arendamine ei ole mitte üksnes administratsiooni, vaid samal määral ka personaali asi. Seda on

rõhutatud igal posti-internatsionaali kongressil, sest kuigi rohkem arenenud maades sellele põhimõttele enam vastu ei vaielda ja seda, nii öelda iseenesest mõistetavaks peetakse, tuleb ometi teenijaskonnal veel mitmes ja mitmes riigis selle läbilõõmiseks võidelda. *Teenija kaasaraäkimise õigus tema tööalasse ja heakäekäigusse puutuvais küsimusis, teenijaskonna ja administratsiooni koostöötamine* — see pole mõne üksiku upto-

pistlik targutus, nagu mõnelt poolt väita püütakse, vaid see on nüüdisaja, demokraatia võimulepääsemisest tingitud printsiip. Ei ole kahtlust, et see põhimõte, hoolimata kõigist vastuvõetlemistest, läbi lööb ning peagi üldist tunnustamist ja teostamist leiab. Asjata on arvamine, et ajajooksul küpseks saanud uute arenemisvormide ja põhimõtete mõjulepääsemist keegi takistada suudaks. O. N.

8. üleilmne postiliidu kongress Stokholmis 1924. a.

Läinud aasta Postiliidu kongress oli pidulikum, kui seda on harilikult sarnased töökongressid, sest Postiliit pühitses ühtlasi ka oma 50. aastapäeva. Kongressi pidulik avamine sündis kuninga lossis. Ümbritsetud omamaa aukandjaist ning välisriikide saadikuist, avas Rootsi kuningas kongressi 4. juulil kell 3 p. l. prantsuskeelse kõnega. Kongressi saadikute (delegaatide) nimel tervitas ja tänas kuningat Ungari delegaat riigisekretär O. Fejer.

Pärast pidustusi asuti töö juure. Valiti neli komisjoni. Esimene komisjon, kõige arvurikkam, töötas peakonventsiooni kallal, teine vaatas läbi postpakkide ja väärtkirjade vahetamise kokkulepped, kolmas kohendas kokkulepped postitransfertide, postikassangu, ajakirjanduse abonneerimise ning posti ülekannete üle, neljas komisjon tegutses tööde redakteerimise ja ühtlustamise alal. Kongress pidi pikale venima, sest tuli ära kuulata rida referaate ning läbi uurida ja harutada üle 1200 uuenusprojekti ja ettepaneku. Peakonventsiooni välimine kuju muutus tuntavalt: ta sisaldab nüüd kõiki neid määrusi, mis maksivad ühtlasi kõigis teenistusharudes. Täitmismäärused on nummerdatud nüüd Araabia numbritega. Üldiselt võib ütelda, et peakonventsioon ja kokkulepped uuel kujul palju ülevaatlikumad on, mis nende käsitamist märksa hõlbustab. Peale vormiliste muudatuste erineb uus konventsioon endisest ka sisuliselt. Tarvitusele on võetud jälle enne Madriidi kongressi olevad (s. o. Rooma kongressi) taksid liisandusega, et igal maal on õigus neid takse kõrgendada kuni 60 prots. ehk alandada kuni 20 prots. Seega kõrvaldatakse seni valitsenud segadus kõrgevaluuta ja madalavaluuta tõttu. Takside aluseks jääb endiselt kuldsentiim. Kõrgevaluuta maad alandavad ja madalavaluuta maad tõstavad takse. Nõnda võib 20-grmmilise kirja taks olla 20 ja 40 kuldsentiimi vahel. Aja-

lehtede, trükitööde ja teadusliste väljaannete taksi võivad kaks postivalitsust kokku leppides alandada omavahelises läbikäimises kuni 50 prots. Postkaardi ülemäär võib olla 15×10,5 sm. senise 14×9 sm. asemel. (See otsus võeti vastu sakslaste ettepanekul). Peale selle sisaldab uus konventsioon veel teisi muudatusi, mida igaiüks leida võib seda Madriidi konventsiooniga võrreldes. — Kõige tähtsam küsimus oli transiitkulude probleem. Peale pikki vaielusi otsustati transiitmaksusid tuntavalt alandada.

Keelelised vahed sünnitasid hiigla raskusi. Paljud delegaadid ei rääkinud sugugi ehk rääkisid õige viletsasti Prantsuse keelt. Sel põhjusel ei saanud mitmed väga head asjatundjad ingllastest ja ameeriklastest läbirääkimistest osa võtta. See vähendas kahtlemata kongressi tulemusi. Stokholmi kongress näitas selgesti, et Prantsuse keel postikongressidel rahvusvahelise keele ülesandeid enam hästi ei täida ja et edaspidi ka siin, samuti kui teistelgi rahvusvahelistel kongressidel, hädabinõu, s. o. kolmes (Prantsuse, Saksa ja Inglise) keeles asjaajamine, tarvitusele tuleb võtta seni, kui rahvusvahelise keele probleem lahendub esperanto tarvitusele võtmisega.

Rootsi kolleegad ja postivalitsus püüdsid kõik teha, et külalised end mõnusalt tunneksid. Ja peab ütleva — see läks neil hiilgavalt korda. Paljud piduõhtud, lõbusõidud ja teaduslikud matked vaheldasid kongressi tööd. Kongressist osavõtjale annetati hõbeshetoonid. Delegaatide poolt annetati tänu ja austuse täheks hõbedased mälestusmärgid kongressi juhatajale ja peasekretärile. Kongress lõppes soojade lahkumiskõnedega.

Kogu kongressi iseloomustas kolleegiline sõprus ja vendlus, mis alati on olnud selle võimsa internatsionaali, rahvusvahelise liidu, eriliseks jõuks. Ainetel O. Nõu.

Rahvusvahelise postiteenijate liidu täidesaatva komitee koosolek Luxemburgis.

31. jaanuarist — 1. veebruarini s. a. oli Luksemburgis rahvusvahelise posti-telegraafi-telefoni teenijate liidu täidesaatva komitee koosolek. Osa võtsid: juhataja Boven, liikmed: Else Rolschorn, Leon Digot, Armand Freiture, Hubert Lenz, Georg Mischon ja sekretär Dr. Ludvig Mayer. Puudus liige Giuseppe Spassolini.

Rahaasjanduse komisjoni teade.

Päevakorra esimese punktina arutati liikmemaksu küsimust. Liikmemaks määrati kindlaks Helveetsia santiimides iga riigile eraldi ja nimelt:

Belgia 5, Bulgaaria 5, Danzigi vabalinn 5, Daanimaa 5, Saksamaa 5, Inglismaa 5, Eesti 3, Prantsusmaa 5, Hollandi 10, Itaalia 5, Läti 3, Luksemburg 5, Hollandi India 12, Austria 5, Palestiina 3, Saari maa-ala 5, Helveetsia 10, Tšehhoslovakkia 3, Põhja-Ameerika ühisriigid 6,51.

Ka märkis komitee ülesse, et liikmemaksu tõstmisega eelarve 50 prots. võrra suureneb.

Juhataja Boveni ettepanekul määrati sekretäri palgaks 1.500 Helveetsia fr. aastas.

Organiseerimise komisjoni teade.

Viimase täidesaatva komitee koosolekul tulid Rahvusvahelisse P. T. T. liitu juure kaks organisatsiooni: Eesti ja Palestiina p. t. t. teenijate kutseühingud.

Sekretär refereeris üldise organisatsiooni seisukorrast. Juhataja Boveni agitatsiooni töö jaoks võeti eelarvesse ülesse 2000 Helveetsia fr. Boven refereeris agitatsiooni üle. Kaanada p. t. t. teenijate keskel. Ühtlasi arutati nõupidamise koosoleku kokkukutsumise küsimust Skandinaavia riikide esitajatega. Sekretär tõi teateid läbirääkimiste üle „Technische Union'iga“, mis ära kuulati. Venemaa poolt esildatud palvet neid rahv. p. t. t. liitu vastu võtta, ei saanud arutamisele võetud, silmaspidades Viini konventsiooni-kategoorilist otsust selles küsimuses.

Edasi arutati Viini kongressi poolt lõpulikule otsustamisele antud küsimusi. Esimesena: a) vanade, töövõimetute (invaliidide) ja p. t. teenijate omaksete kindlustamine. Pikkade läbirääkimiste peale võeti vastu järgmine otsus:

1) Töövõimetuse ehk teatava vanaduse kättejõudmisel on kõik teenijad ilma sugu erandita — pensioniõiguslised.

Pension maksetakse riigi poolt; juhusel aga, kui posti-telegraafi-telefoni autonoomne (era) ettevõtte nende peavalitsuse poolt.

2) Pension loetakse p. t. t. teenijaile kui kindipeetud palk, mis pärast neil teenistusest lahkumisel on õigus pensioni ehk vastava kompensatsiooni peale.

3) Kindustamine laiendatakse teenija surma puhul teenija abikaasa ja kõikide isikute peale, kes teenija ülalpidamisel olnud. Kindlustamise kuju on igas riigis kokkukõlastatud sealsete riigi oludega.

b) *P. t. teenijate kindlustamine haiguste puhul.*

Arvesse võttes, et ülaltähendatud küsimust igas riigis oma moodi tõlgitsetakse, otsustati igat täidesaatva komitee liiget kohustada sekretärile üle anda selle küsimusse puutuvaid tesiseid. Sekretär on kohustatud neid kokku võtma ja iga täidesaatva komitee liikmele saatma. Järgmisel täidesaatva komitee koosolekul vaja väljatöötada üht üldist otsust, mis oleks vastuvõetav kõikidele riikidele.

c) *'Naisteenijate küsimus.*

Selle küsimuse üle peeti pikemaid vaieldusi, kuid mingisugust otsust vastu ei võetud.

Pühapäevade tariifide üle.

Helveetsia saadikute poolt ülesvõetud kava, tösta pühadel ja pühapäevadel telegrammide tariife, lükati täidesaatva komitee poolt tagasi.

Edasi peeti nõu üleilmlise posti-telegraafi ühingu reorganiseerimise üle. Täidesaatva komitee liikmed tunnistasid ühel häälel, et need kaks organisatsiooni ei ole aastasaja jooksul oma bürokraatli aluseid muutnud, millel nad 50 aasta eest asusid. On hädatarviline nende reorganiseerimine uutel põhijoondel, nagu rahvaste ühendamine ja rahvusvaheline tööbüroo, kusjuures tuleb silmas pidada järgmist:

a) Kõik otsused, mis on vastu võetud rahvusvaheliselt organiseeritud p. t. teenijate ja sisse antud üleilmlise p. t. ühingu sekretärile, peavad teatavaks tehtama nende organisatsioonide kongressidele, s. o. väljavalitud organidele.

b) Rahvusvaliselt organiseeritud p. t. t. teenijatele antakse õigus esitajatena kongressidest osa võtta.

Referaadid järgmisel kongressil.

Kohustati juhatajat Boven'it järgmisel kongressil, refereerida raadio üle ja kl. Lenz'i palkade üle.

Järgmine kongress tuleb kokku käesoleval aastal sügisel Strassburgis.

—Gr.

Väliteated.

8-tunniline tööpäeva eitamine.

Rahvusvahelisel raudtee konverentsil, missugune ära peeti Londonis, 100 delegaadi osavõttel, võeti vastu resolutsioon, et võimata on igalpool raudteel 8-tunnilist tööpäeva maksma panna, arvestades iga riigi kohta eralduvate oludega.

Uue veerev koosseade muretsimine Lätis.

Läti raudtee valitsus on Phönixi vabrikust, Riias, 60 II ja III klassi reisijate vaguniid tellinud. II klassi vagun tuleb maksma umbes 70 tuhat ls. ja III kl. — 56.000 ls. Nimetatud hindade loetakse vastuvõetavaks ja mitte sugugi kallimaks, kui väljamaa hinnad. Ka töö on loota väga korralik, sest vabrikus töötavad vanad spetsialistid. Kavatakse tellitud vagunid tehaastest välja lasta tuleva aasta aprilliks.

Pensiooniseadus Lätis väljatöötamisel.

Lätimaal on praegu hoolekande ministereeriumi väljatöötamisel riigiteenijate ja sõjaväelaste uus pensiooni seadus seniste, ministrite kabineti poolt, väljaantud ajutiste määruste asemel.

Peale väljatöötamist antakse kava ametkondade ja riigiteenijate kutseühisuste esitajaile arutusele.

Loodetakse, et pärast esildamist seimile kava umbes aasta pärast kinnitamist leiab.

Seadus näeb ette pensiooni õiguse saamiseks 20 aastast teenistuse kestvust ja 50—55 aastast vanadust. Järelikult, veidi laiaausaltusisem, kui meil Eestis. Gr.

Haritud jõudude lahkumine Läti raudteedel.

„Dzelcelnik'i“ teatel on Lätis senini raudteeteenistusest lahkunud üldse 35 inseneri, nendest läinud kuul 2 vanemat inseneri kaua-aastase praktikaga raudtee alal ja ka peadirektori abi. Läti peadirektori A. Rode arvamise järgi on lahkumine tingitud halvadest palgaoludest, mis ainult kolmandik endisest ennesõjaaegsest palgast välja teeb. Ka tekitab inseneride peres suurt meelepaha asjaolu, et nemad on kohustatud alluma ametialal isikuile, kes küll tehnilistel kohtadel, kuid kellel puudub vastav kõrgem haridus.

Uute raudteede ehitus Leedus.

„Dvelvzelnieks“ teatel ehitatakse Leedus uusi raudteid. Teeharu Amala-Telsa ehitustööd jõuavad hoogsalt edasi. Roopad on juba maha pandud 11 klm. pikkusel. Laseb oletada, et nimetatud liin aasta lõpul valmis saab. 1926. aastast loodetakse Janova-Vilkomira-Utani-Ezereni liini ehitamisele asuda.

Raudteekohus Saksamaal.

Saksa raudteelaste liidu ajakiri „Eisenbahnestimme“ teatel on Saksa riigikohtu juure isese-

sev riigiraudteekohus asutatud, mille ülesaneks on lahendada tüliküsimusi valitsuse ja raudteeeseltside vahel. Erandiks teistest kohtutest on otsuse tegemine kirjalik, samuti võivad pooled vahekohtuniku väljakutsuda, kui arvamusel ollakse, et kohutotsuse täidesaatmisel kannataks heategemise võlakohustuse protsentide tasumine. Vahekohtunik nimetatakse rahvusvahelise kohtukoja poolt. See amet on ettenähtud kuni heaksteemise võlgade lõpuliku tasumiseni ja ta peaaülesandeks on lahendada küsimusi väljamaa huvide, riigivalitsuse ja raudteeeseltsi vahel.

Näitus-mess.

A. Borell.

Vanasti, kui rahamärgid veel puudusid, süindis kaubitsemine vahetuse teel. Vahe- tamiseks moodustati kokkusaamise kohad, kuhu ümbruskonnast pakutatavad kaubad kokku toodi. Sarnased kogumiskohad omasid hariliku laada ilme. Hiljematel aegadel hakati pidama neid laate teatud kohtel kindlal aastaajal; sellest tekkisidki aastalaadad, nagu neid praegusel ajal laialisemalt tuntakse.

Kõige paremini arenesid välja perioodilised aastalaadad Saksamaal, kust nad on oma praeguse nime „mess“ (Messe) omandanud. Messe tähendab teenistust ja ta nimetus on tulnud kirikust.

Varematel aegadel peeti Saksamaal kaubitsemist peale jumalateenistust kirikute juures. Peale kiriku teenistust „messet“ — algas kiriku ümber kaubitsemine ja rahvas omas kiriku messist üldise nime- tuse ka kaubitsemisele. Sõideti kirikusse messile ja aega peale kirikuteenistust kasutati kokkusaamiseks tuttavatega, samuti ka kaubitsemiseks.

Sarnased „messid“ arenesid aegajalt ja omasid kindlama kuju. Laad jäi harilikuks kaubitsemise ja vahetuse paigaks, nagu neid tänapäevalgi näeme, kuid osalt arenesid nendest välja nõndanimetatud „Mustermesse'd“ ehk proovide laadad, kus pakutatavate kaupade proovid ja hinnad väljapandud olid, mille järele ostja omale vajava kauba välja valis ja ärilepinguid sõlmis.

Sarnane kaubitsemine aitaski kaasa suuremal määral rahvaste üksteise tund- maõppimisele, läbikäimisele ja üldisele arenemisele.

Ka praegusel ajal peetakse kultuurilmas

messisid paremateks kaubanduslise elu teerajajateks ja rahvusvahelise läbikäimise arendajateks. Neid korraldatakse igas riigis suuremates kauba ja tööstuse tsentrumites.

Kõige täielikumal kujul on messid välja arenenud Saksamaal. Kõige vanemaks ja täielikumaks messiks terves ilmas peetakse ikkagi Leipzigi messi, mis oma peale igal kevadel ja sügisel terve kaubandustööstuseilma tähelepanu tõmbab.

Näitused on messidest ehk proovilaadest märksa nooremad ja on väljakasvanud laadadest. Riigi- ehk linnavalitsus, püüdes oma saaduste ehk kaupade väärtust võistleva omast kõrgemale tõsta, määrast teatud kauba ehk saaduse eest valmistajale autasu, mis lõppude-lõpuks võistlevate kaupade näituseks kujunes.

Meil, Eestis, tekkisid sarnased võistlused möödunud aastasaja kestel.

Mõned ärksamad toleaeegsed maaisandad-mõisnikud, kes rahva hingeelust ja tungist paremini aru said ja rahunute — mis nende majandusliste kitsikuse tõttu vallali pääseda võiks — ärahoidmiseks asusid samm-sammult nende olukorra parandamisele, et vähemate ohvritega suuremaid ära hoida. Need parandused võeti ka osalt selle tõttu ette, et toleaeegse riigivõimu tähelepanu seks korraks eemale hoida.

Muude saavutuste kõrval hakkasid ka paljud mõisnikud otsima ligemat kokku-puutumist ja kaastöötamist talupoegadega, enesestki mõista, enam arenenud ja jõukamate taluperemeestega, et selle läbi nende poolehoidu võita ja nendest siis tulevikus milgil viisil omale tuge ja tulu saada, vähemalt aladel, mis neil ühised. Püüti igatpidi talupoja majapidamist, põlluharimist ja karjakasvatust paremale järjele tõsta, selleks omalt poolt igatviisi kaasa õhutada püüdes. Et sellele maa üldine kosumine ja arenemine järgneb, oli neil hästi teada, kuid võistlust, vähemalt esialgul, polnud selle aja oludes sugugi karta.

Endises Liivi kubermangus, nüüdses Lõuna-Eestis, hakkasid mõisnikud talupoegadele auhinde andma nende hoole ja usinuse eest majapidamise, põlluharimise ja karjakasvatuse aladel. Nimetatud asjaoludest tekkisidki Eestis *näituse* idud, ehk küll sarnased hindamised vähematki näituse laadi ei kannud ja neid toimetati kaudis kodusel viisil. Siiski said hoolsamad ja agaramad inimesed selle tõttu, et nende tööst ja vaevast lugu peeti, hoogu ja õhu-

tust edasipüüdmiseks. Määratud autasud 1 kuni 10 hõberublani olid ikkagi mõjuvaks ergutuseks. Need primitiivsed näitused on meie rahva majanduslist arenemist ka märksa edasi viinud.

Hiljemalt hakkasid kohalised mõisnikud Tartus, Tallinnas, Viljandis ja Pärnus korraldama näitusi toimima. Esialgul, mõistagi, oma jaoks; talupoegil polnud neil võimalik esineda, sest oma loomakesi seal mõisnikkude loomade kõrvale seada, oleks olnud täitsa naeruvääriline.

Pikkamisi tekkisid mõisnikkude, ehk nagu tol ajal nimetati: suurpõllumeeste näitusele ka talupoegade väljapanekud ja aegajalt omasid nad sealt isegi auhindu. Selle läbi tõusis meie talupoeg „sakste näitusel“ juba omakohaseks teguriks, kellega isegi, olgugi väiksel, sunnitud oldi arvestama.

Tähtsamateks hooandjateks Eesti näituste arenemisele said 1870 a. järele tekkinud Eesti Põllumeeste Seltsid, Viljandi, Võru ja Pärnu maakondades.

Taktiilistel põhjustel ei leidnud Eesti põllumeeste seltsid võimalikuks iseseisvalt näitusi korraldama hakata, vaid liitusid neid enam-vähem Saksa näitustega.

Neid näitusi korraldas Tartus edukalt ja järjekindlalt igal aastal „Liivimaa Põllu- ja Käsitöö edendamise selts.“

Eesti talupojad ei tahtnud vaherkorda mõisnikkudega teravaks ajada, kuid siiski tundsid endid küpsed olevat iseseisva näituse korraldamiseks ja panid toime omal jõul esimese näituse 1872 a. sügisel, Nuustaku alevikus. Aastate jooksul peeti üksteise järele näitusi Tartu ümbruskonna älevikkudes ehk küladel, ehk need näitused küll võrreldes mõisnikute poolt korraldatud näitustega väikesed ja primitiivsed olid, oli siiski algus tehtud. Nende näituste korraldajaks oli Tartu Eesti Põllumeeste Selts.

Hiljem tekkis Tallinna Eesti Põllumeeste selts, kes esimese näituse aastal 1890 Tallinnas, Gonsiori aias toime pani. Suureks ja vägevaks võistlejaks oli tal Eestimaa Suurpõllumeeste selts, kes siin samasid näitusi korraldas; ka tuli arvestada sellega, et siin põllupidamine ja karjakasvatamine Lõuna-Eestist märksa madalamal järjel seisis. Et Põhja-Eestis selle vastu tööstus arenenud oli, sisaldasid Tallinna näitused rohkem käsitööd, kui põllumajandust. Umbes samal ajal tekkisid näitused ka mujal Põhja-Eestis, nagu Rakveres ja mujal.

Sõdade ja revolutsioonide järele kasvas iseseisev Eesti vabariik, mille geograafiliselt soodne asukoht temale kaubanduslist tuleviku kindlustas. Tuli tarvidus ka meie tööstust arendada ja kaubanduslist läbikäimist luua naabrinaadega.

Oli vaja väärtusi luua vastukaaluks väljamaalt sisseveetavatele kaupadele, oli vaja Tallinna, kui endist kaubalinna, mille kaubandusline tähtsus Vene sõjasadama asutamisega kadus, jälle esile tuua, kauba teid tema kaudu juhtides jne.

Meie naabririigid Soome, Läti, Poola j. t. olid juba selles suunas kibedasti tegutsemas, et oma riigi ja pealinna kaubanduslist tähtsust esiplaanile tuua. Kõikides neis riikides hakati korraldama messisid ehk muustrilaatasid, et välisriikide kaubandusline tähelepanu oma peale tõmmata.

Meie kaubandus-tööstusliste organisatsioonide, nagu Tallinna Börse Komitee, Eestimaa Vabrikantide ühisuse, Tarvitajate ühisuste Keskühisuse, Eesti Tööstuse Liidu ja paljude teiste algatusel korraldati Tallinnas juunikuul 1922 a. esimene kaubandus-tööstuse näitus, mis vaatamata oma lühikeseajalisele ettevalmistamisele, täiesti korda läks. Sedasama korraldati ka järgmisel 1923 a.

Peale selle astuti messide korraldamisele ja aastal 1924 korraldati Tallinnas tööstus-kaubandusline mess ühes näitusega.

Käesoleval aastal on näitus-mess suurejoonelisemalt ette nähtud ja selleks ka soodsam aasta-aeg kaubitsemiseks — augustikuu määratud.

Näitus-messi korraldajad, arvesse võttes rohkearvulisi ülesandmisi, niihästi sise-, kui ka väljamaalt, usuvad, et eelolev kaubandus-tööstuse ja põllutöö näitus-mess oma ulatuse ja rohke osavõtu läbi mitte ainult kohalise, vaid rahvusvahelise kaubitsemise pidupäevadeks välja kujuneb.

Kiri toimetusele.

Side tahab olla Eestis ainuke ajakiri, mis riigiteenijate huvide kaitseks ja kutseorganisatsioonide sihtide selgitamiseks enast on tööle rakendanud.

Kuigi ta peaaesjalikult kahe suurema kutseorganisatsiooni (post ja raudtee) teenistuses seisab, ei saa eitada seda tähtsat osa, mis tema kui häälekandja etendab ka teiste organisatsioonide elus. Oleks ju loomulik ja otse hädavajalik, kui terve riigiteenijate pere ühineks ühise häälekandja ümber, mis varem või hiljem peab kindlasti sündima. Aga seni, kui ühine häälekandja puudub, tuleb „Sidel“ täita raskeid pioneeri kohustusi ja oma veerud avada ka neile, kes ei kuulu veel tegelikkude „Side“ toetajate hulka. Siin kahtlen ma, kas „Side“ suudab oma veergudel ära mahutada kõike materjali, mis avaldamiseks saadetakse, mispärast esineb toimetusele ettepanekuga — alljärgnevaid küsimusi kaalumisele võtta:

1) Kas ei pea toimetuse võimalikuks oma häälekandjat vähemalt kaks korda kuus välja anda

2) Kas ei tuleks lehe hinda tõsta — üksiku numbriga pealt kuni 25 margani ja kuutellijatele 20 marka number, kui teisiti väljaandmise korda muuta võimatu peaks olema ja

3) Kas ei oleks otstarbekohasem ruumi kokkuhoidmise mõttes kongresside ja koosolekute protokolle avaldamata jätta sarnasel kujul, nagu seni on tehtud, ja avaldada ainult vastuvõetud otsused ja resolutsioonid?

Kõige austusega

H—ik.

Kui eesriie langeb . . .

Jonas Lie romaan. — Eestiastunud H. Arb. u.

5

Müüd läts ta juhtetamise tuppa ja lõneles pruunis mantlis inglasega, kes liitumatuks istus, nagu mõni India jumal.

— Teie sõidate Benaressi? — küsis Matias. Baikne liigutus peaga.

— Sa läinud aastal olite te seal?

Seejama tumm liigutus.

— Nähtavasti, teete reisi ümber maailma?

— Ja, seitsemendat korda.

— Sin... Mis siis, see pole halb ajamiide.

— Ei, see pole elu miis, see on vaid üks miis olla õnnetu...

Pruunis mantlis mees jätkas mõtlevalt:

— Ja, alati on tänane päev sarnane eilasele: jood hommikuse kohvi, siis ajad habeme, siis hommikutööd, lõuna ja kannabamatult ootad selle pika, lõpmata pika, kellegile mittetarkivõitu päeva lõpu. Lõpuks on päev jurnatud ja mõid magama minna.

— Die võits katjuda maal elutseda; ostaljite omale mõisa, maja.

— Milleks see aitas? Kas kuuvalmaal pole need-
jamad kakskümmend neli tapwat ja igawat tundi
dõs-päewas, nagu merel? Igalpool üks ja seesama.

— Siis... — Matias tegi mõjuwa liigutufe
kätega.

— Teie joovitake mulle merde hüpata? — küsis
pruunis mantlis rahulikult. — O, ma pole wähe sel-
lest mõelnud, mõis olla, eijingi ma sellepärast ilm-
lõpmata. Miisugusel korral on mul ees reiserwis
alati määratu meri.

— No, ja mis siis? küsis Matias naeratades.

— Nagu näete, lütkan jenini edasi. On ebanõ-
mus paljudel põhjustel. Võib jättuda laewa windi
alla ja jaada kükkideks kistud, eht wistatse jälle wi-
masel minutil päästerõngas ja nii tuleb kannatada
närjused weerand tundi wõitluses surma otsimise ja
elajalku elu instinkti wahel... See mõjub närwi-
de peale...

— Ja nõnda siis, teie sõidate Venaressi? — kat-
testas teda Matias, mõtetes olles.

— No ja, mispärast siis mitte? Ja nõnda sõi-
dad ja sõidab selle gloobuse ümber, mida maakeraks
tutjutakse. Miisugune rändamine on nii imeväärt
sarnane togu maapealsele olemisele: seesama lõp-
mata ahel inimest ja jündmusi, läbielamus — kõik
kordub.

Ta tõmbas taskukella wälja, waatas jeda täpselt
ja, selle pika ketiga mängides, sammus aeglaselt
edasi...

Neljäs päew.

Tuule siht muutus ja andis wõimaluse purjusid
kajutada, ühendades tuule jõudu aru jõuga.

Kõik purjed on tõstetud ja laew omas nagu uue
elu, wärskte jõududega tormas ta edasi.

Laewal walitjes haruldane elawus, — müriksid
somando sõnad, algas madruste jooks ja ronimine.
Ka ookean muutis oma senise ilme. Määratumad
laened jooksid ja peksid laewa parda wastu, ees ter-
kijid terwed mäed, aigutajid nagu sügawad kuristi-
tud. Kõik see sünnitas reijjate seas täiesti isearalise
meeleolu — tekitas terget ärewust, rahutust ja tõi
ühelajal mõnejugust elawust.

Ka ahwitene oma puuris, selle ümber harilikult
niipaljup ublikumi wiibis, oli täna pahas meeleolus
— osalt ilma muutumise tõttu, kuid, mõis olla,
weel rohtem sellepärast, et tema ümber sugugi waa-
tajaid polnud: ta oli ju nii auahne.

Ent siis lähines temale Mary Johnson. Lõbus
ja naeruline, kotitäre pähtlite ja mitmesugu maits-
tustega. Meelitatute sõnadega tustub ta ahwitest,
wiskab temale pähtlaid ja kompvekka, — ent kõik on
asjata: ahwite uriseb ja põõrab täiesti wiisakuselt
talle selja.

Siis wõtab Mary punase kompveki ja laugelt
narritades näitab jeda ahwitsejale. üks filmapilt —
ja ahw targas urisedes Mary käe poole ja, kiskudes
kompvekki, hammustas tema sõrme werisets.

Mustahabemega härra oli korraga siin, imes
haawast were wälja ja kleepis plaastri peale, mis
tal rahatastus juhtus olema, ning jaatis siis ehma-
tanud Mary üliarmjast ja hoiatawalt tema wane-
mate juurde. Wanemat puistafid teda tänuwai-
dustega üle, kuid Mary jõudis juba ehmatujest ja
walust toibuda ja põõras pikawalt mustahabemega
härra poole:

— Jhand, minu päästja, kuidas see nüüd kõnel-
dakse teha kärbsjest elewanti? Wõi teisiat kuidagi?
Tuletage mulle meelde, olge head.

— Ja, ja, armas preili, täiesti õige. Ent
kärbsjaid on olemas häid ja kurje. — Ja terge
summardujega lihas ta juurde: — Ma luban omale
parajal ajal armjale preilikle seletada, et ma ei
õimble wihmawarje, waid walmistan oma wabrikus
klawerid...

Doktoril ühes naisega on täna, wastandilt, hea
ja mitte millegiga tumestet meeleolu. Terwe päe-
wa jaadawad nad jellfisi mõdda, unistawad tule-
witu üle ja waid harwa imestab naine, mitte aru
saades mehe imelikkest kõnekäähneist ja ta mõist-
mata kurbujest, kui ta minewitust kõneleb...

Wäike Gunnar tormas meeletult jooksmata, kui
selgus, et suur walge, rahulikult lael lamaw täpp,
millega ta nii usaldawalt mängis, nagu elus üles
keritima hakkas. See pani teda kabuhirmu ja,
jooksu pistes, jattus ta parajasti tujase, pruuni
mantliga inglase jalgu. Ta wistus põrandale,
käis kuterpalli ja hakkas meeleheitlikult ksjendamata.
Ent kui inglane jõudis summardada, oli Frefen
Morland juba siin, wõttis poisi põlwelele ja piü-
dis teda waigistada, samal ajal wabandades liitu-
matala ta ees seiswa inglase ees.

See kuulas küll aega waitides ja sõnas lõpuks
mõtteis:

— Ma pole sellest kunagi aru saanud.

Keiu tõstis küskawalt filmad ta poole.

— Mulle oli see alati arusaamata, kuidas usal-
dawad inimesed kaswatada järeltulewat sugu —
ikka ja jälle niisamajugust.

— Kuidas, last kaswatada?

— No jah, ma saan aru weel raha eest, eht
mõnejuguse muu kasu pärast: ent lihtjast nii, —
sünnitada ja kaswatada — see on liaks rumal.

— Ent, ka teie olite ju kunagi laps.

— Muidugi, see aga oli kunagi ammu.

Ja milline oli reijjate imestus, kui nad nägid,
et tujane ja waitne inglane korraga millestki kaua
aega Frefen Morlandile kõneles. Ta kõteles oma
lapsepõiwest ja esimestest nooruse pettumustest, —
siis aga põõras ta järsku ümber ja läts edasi...

Muujitajaalis istuwad mis Anni Rockland ja
tore inseneer Ketil Borg. H-ra Borg komponeerib
neiule klaweril jellal, kui see mingijugust rahwa-
laulukest ära õppida piüab. Ketil Borg on pisut
halwas tujas, kuna ta teada sai, et mis Anni,
maatamata tema pilgetest, siiski selgetnägijanna
juures käis: see, muidugi mõista, on rumalus,

eni vähegi, mis juhtumine ja selle nõia lobisemine võib tema plaanide segajaks saada. Teda vaid rahustas piisut see, et mis Ünni väga heas, kuidagi iheäraltiselt ülemeelses tujus oli.

Mu saatust otjustub jelle reisi ajal laeval, jostistas neiu iheeneses jelgelträgijanna sõnu. Kuid, mis tähendab see, et „hele õigluse tuli süttib ja valmistab temaie palju piine?“ See on naljatas. Ta ju õigust vaid tahabki — ja kuidas see tõde temale piine võib valmistada? Tema saatust otjustub ju jelle reisi ajal, ütles ta ihe...

Korraga pööras Ketel Borg neiu poole.

— Tõhin küsida, mida ütles teile lobiseja?

— D, ei, ärge julgege! Teie olete ju usmata! See on ju kõik „nõiad“...

— Vähemalt, kuulutas ta teile head või halba ette?

— Kas see teile ükspuhas pole, mis „nõid“ ütles? — naeris neiu.

— Mõnda siis, mina olen usmata pagan ja ei ole wastuse väärt? Ent ma tean ihe. Bean kihla, et nõid midagiti õnnelikust abielust jne. ette kuulutas, kas pole tõsi?

— Ja ei mitte põrnugi sellejarnast! — naeris tema. Kuid, ärge segage mind laulu õppimast...

Laewalael tõnnivad edasi-tagasi Wangerstein ja Matias Wieg. Nagu ifta, jootseb nende jutt kord juba kindlaks määratud rada mööda: Wangerstein wäljastab juurjuguiseid mõidukaid fraaje ja kõneleb teerlewatate perioodides kohustujest, inimese kohustujest seltskonna ees, sellest, et Matias Wieg oma elu hukkab ja oma anded maha matab. Wieg kuulab waitides teda, wahetewahel pilkawaid, tigeidaid märtsi hulka wijates.

Siis saab ta aga teada, et Wangerstein temast midagi Elleniga kõneles. See hirmutas teda täielikult, sest kõige vähem võis ta seda lubada, et nende wahekorrale Elleniga meel lihts tuleis mingisugune arusaamatus Wangersteini palumata waheliseegami-je tõtu.

Ja eimese leiduwa ettekäände põhjal lahkus ta Wangersteinit ja tõttas trepile, mis kajutisje wiis, et Ellenit wahwata ja temale mõned sõnad ütelda.

Seal nägi ta teda ja pööras haralt ta poole:

— Üks ainus sõna waid, Ellen. Ma kuulsin, et Wangerstein sinuga minu üle kõneles, ja tahan sulle jellepärast ütelda, et mina siin ilmaaegu olen. Ma tahan et ja usuffid, et ma siin rahule jätan, et ma ei saa siin enam külitama.

Neiu wangutas peaga.

— Rahusta ennast. Ma kuulsin jelgesti wale tooni ta hääles. — Ja lihas siis taja: — Ükspuhas, iga üks meist peab ju oma teed minema. — Ta waitis jälle ja, jostistades üsna taja: — „Jumalaga, Matias,“ — läts ja kadus...

Kogu õõ läbi hukkus Matias Wieg ühes oma mõtete ja kurbusega mööda laewalage ühikult edasi ja tagasi.

Prunni mantliga inglane, kes nähtawasti ilalgi ei maganud, hukus teisel pool laewalael. Müüdi seifatas ta ja waatab tähtedes särawat taewast, kus iheäranis heledalt wõimas Jupiter särab, õõ tumedu-jeft läbi tungides.

— Mõne aastatuhande pärast, võib olla, oleme meie jälle jelle porise maatüki peal ja jeejama rahulik taewas jable meie kohal rippuma, ja, võib olla, astume meie jälle maailma ringkäigu lõpmata ahelasje. — melanooliselt tõlas ta hääle ja lained nagu kordasid seda taja temale.

Wiies päew.

Laewapeal on suurepärase meeleolu. Enamalt jaolt on inimeste meeleolu ilmast ärarippuw ja ootantil, muidugi, seda enam. Oli tore suweilm, daamid riietusid suwertiideisje ja kogu laewal waitisjes lõbus elawus. Nõid olid rõõmsad, et ülesõit inestami-je wäärt mugawalt korda läheb, et ilm imeliis, täis hurma ja helgust ja et mõne päewa pärast nad reiju eesmärgile jõuawad. Laewalaele ilmusid lauakejed, kuhu kelnurid kohwi ja igajugu karastawaid jooke kandsid.

Luueliselt kahwatu, toredasti seotud käega ja romaaniga põlwebel, istus Mary Johnson laewalael. Wahete wahel lähinesid temale reisi-jaad, awaldasid oma kaastundmuse ja küsivad terwise seijuforra järele, jellest kuidas sõrme paranemine edeneb. Oli näha, et edew taidruut üleüldisje tähelepannuga rahul oli, kuid... iheäralt! See mustahabemil ei mõtlegi lähineda, —nagu ei puutuks see teda sugugi!.. Seal ta tõnnib, kaugel laewalael ja ei waata ihegi tema poole. Siis hakkas Mary taja ostama ja wahetaamal haowale pandud plaastrit ära küsitama. Ent kui plaaster täiesti ära oli kistud ja sõrm tõesti libedasti walutama hakkas jooksis ta Grippi juurde.

— Härra Gripp, mis ma pean tegema? — plaaster kukkus ära...

Gripp tõstis hoolitult silmid aja. hõelt, mida ta luges ja ütles külmalt rahuga:

— Teie teete kõige parimini, preili, kui laewa arsti poole pöörate. See, muidugi, ei ole küll elewant, kuid siiski wäga tõstne juhtumine ja ma ei saa millegiga teid aidata.

— Kas teie ei wõi panna ehk tähtleest plaastrit?

— D, ei, — ma oskan waid wiismawarje parandada.

Mary seisis pettunult ja kurbastemult. Siis pööras ta järsku ringi ja jooksis oma kajutisje, kus ei leidnud muud midagiti teha, kui langeda woodisje jaa nutta libedaid piisaraid: kui häbemata, kui iheäralt, misjuguine wastik!..

(Järgneb.)